

Stockholm den 25 september 2018

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

KLYS remissyttrande över SOU 2018:23 Konstnär – oavsett villkor?

PRESENTATION

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges yrkesverksamma kulturskapare. Vi företräder genom våra 14 medlemsorganisationer ca 30 000 konstnärligt yrkesverksamma i landet. Dessa arbetar som bl a författare, översättare, dramatiker, journalister, bild- och formkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare, sångare och dansare.

KLYS kommer i detta yttrande att använda såväl begreppet konstnär, som det bredare begreppet kulturskapare, för att beteckna konstnärliga och litterära yrkesutövare, i den smalare respektive den bredare bemärkelsen.

INLEDNING

Enligt KLYS är konstnärspolitiken en av de viktigaste delarna av den svenska kulturpolitiken. Vi menar att en stark och självständig konstnärlig yrkeskår är en förutsättning för att uppnå de nationella kulturpolitiska målen om kreativitet, kulturell mångfald och konstnärlig kvalitet. Goda villkor för yrkesverksamma kulturskapare är också nödvändigt för att främja den konstnärlig friheten, yttrandefriheten och demokratin i samhället.

KLYS har under en lång rad år påtalat behovet av en mer offensiv konstnärspolitik i Sverige på såväl nationell, som regional och kommunal nivå. Att stärka kulturskapares villkor är dock en komplex fråga och kan inte lösas genom några få satsningar inom kulturpolitikens ram. Det behövs därför många olika typer av åtgärder inom flera politikområden, såväl inom kulturpolitiken, som inom t ex socialförsäkrings-, arbetsmarknads- och upphovsrättspolitiken, för att skapa rimliga villkor för konstnärligt skapande.

De olika konstområdena och yrkesgrupperna i KLYS har också olika förutsättningar och varierande behov. Vissa kulturskapargrupper har tillgång till anställningar av olika slag med den sociala och ekonomiska trygghet som detta innebär. Det är enligt KLYS viktigt att antalet anställningar, såväl tillsvidare- som visstidsanställningar, värnas och utökas inom kultur- och mediesektorn.

Andra yrkesgrupper i KLYS som verkar inom områden där det knappt finns några anställningar frilansar i huvudsak som egenföretagare (främst som enskilda näringsidkare, men en del även som aktiebolagsinnehavare), och alltfler kombinerar visstidsanställningar med egenföretagande.

Den aktuella konstnärspolitiska utredningen har haft som ambition att beakta och bemöta denna komplexitet i sina förslag. Utredningen (inklusive de deluppdrag som genomförts) visar vid sidan av de rapporter som Konstnärsnämnden presenterat på senare år, tydligt behovet av en mer offensiv konstnärspolitik med kraftfulla åtgärder för att förbättra kulturskapares villkor, inte minst när det gäller upphovsrätt och social trygghet för kulturskapare.

Under utredningens gång har KLYS haft flera möten med utredaren, hennes sekreterare samt de personer som ansvarat för de tre delrapporter som utredningen låtit genomföra. Vi har också bidragit med skrivelser och andra underlag till utredningen. KLYS kan konstatera att flera av våra prioriteringar och bedömningar när det gäller konstnärspolitiska åtgärder finns med i utredningens slutbetänkande.

I detta yttrande kommenterar KLYS i första hand de förslag som är konstområdes-övergripande och berör kulturskapare inom alla konstområden. Det finns konstområden som har fått större genomlysning än andra i betänkandet, vilket ger vid handen att vissa konstområden behöver genomlysas i större utsträckning i särskild ordning, inte minst musik- och ordområdet.

SAMMANFATTNING

Utredningen är mycket omfattande och innehåller en mängd förslag och bedömningar inom kultur- och konstnärspolitiken, som bl a syftar till att motverka snedrekryteringen och stimulera kulturarbetsmarknaden. Många av förslagen tillstyrks av KLYS. Det finns också kloka bedömningar och rekommendationer när det gäller vad som behöver göras inom andra politikområden för att öka den sociala och ekonomiska tryggheten för konstnärligt yrkesverksamma.

Bland förslagen i utredningen är det enligt KLYS bedömning vissa som behöver utvecklas, vissa som vi helt avstyrker, och vissa som vi saknar. Men som helhet är utredningen ett värdefullt och välkommet steg mot en mer offensiv svensk konstnärspolitik.

Det är glädjande att utredningen vill förstärka det konstnärspolitiska området med 225 miljoner. Även om KLYS anser att ännu mer pengar behövs är förslaget en bekräftelse på att behovet av reformer och ekonomiska satsningar på kulturskapares villkor är stort. En ny regering och riksdag måste därmed ta hänsyn till att konstnärspolitiken är eftersatt och underfinansierad.

KLYS avvisar dock förslaget om att dessa 225 miljoner ska frigöras genom omdisponering av befintlig kulturbudget, och menar att nya friska medel måste tillföras området, förslagsvis från andra politikområden såsom t ex arbetsmarknads-, närings- och utbildningspolitiken med stöd från finansdepartementet. Det är enligt KLYS helt otänkbart att låta de 225 miljoner som föreslås *tillföras* området finansieras genom omfördelning *inom ramen för befintlig konstnärspolitik*, vilket det finns antydningar om i utredningen.

Det är också viktigt att de nya medel som anslås inte fastnar i för stor byråkrati utan att de på ett ändamålsenligt sätt når ut till och förbättrar villkoren för enskilda konstnärer, både direkt och indirekt.

När det gäller förslagen i utredningen vill KLYS att följande prioriteras i regeringens fortsatta konstnärspolitiska arbete:

- Att konstnärspolitiken förstärks med *minst* de föreslagna 225 miljonerna från 2020, och att dessa inte finansieras genom omdisponering inom kulturbudgeten, utan genom nya medel till det kulturpolitiska området, avsnitt 9.11.1
- Att samtliga konstnärspolitiskt relaterade anslag ska omfattas av statens pris- och löneomräkning (PLO), avsnitt 9.11.2
- Att upphovspersoners och utövande konstnärers rättigheter att sluta avtal och få rimliga ersättningar förstärks och att det skapas en bättre balans mellan parterna på den upphovsrättsliga avtalsmarknaden genom reformer i den svenska upphovsrättslagen, bl a med stöd av det upphovsrättsdirektiv som EU-parlamentet röstade igenom den 12 september (det s k DSM-direktivet) och KLYS egna förslag, avsnitt 9.6.4
- Att de medel som föreslås gå till en digitaliseringsstrategi och ett digitaliseringsuppdrag till vissa myndigheter används ändamålsenligt och inte fastnar i en stor myndighetsbyråkrati, avsnitt 9.4.2
- Att en del av de föreslagna 100 miljonerna till digitalisering, förslagsvis 50 miljoner, istället används till ökning av olika typer av ersättningsordningar för kulturskapare. Istället för satsningar på digital dokumentation av konst och kultur bör fokus när det gäller digitaliseringen läggas på ersättning för skapande av konst och kultur, avsnitt 9.4.2
- Att man i digitaliseringsuppdraget prioriterar framtagande av kulturpolitiska strategier för konst och kultur på nätet samt ger underlag om konstnärers intäkter från omsättning av konst och kultur på nätet, bl a i form av upphovsrättsersättningar till enskilda kulturskapare, avsnitt 9.4.2
- Att se över konstnärers pensioner, avsnitt 9.9.1
- Att i översynen av konstnärers pensioner analysera effekterna av utfasningen av de statliga inkomstgarantierna, och se över om det är möjligt att införa en inkomstgaranti i moderniserad form, avsnitt 9.9.1
- Att öka den sociala tryggheten genom att göra de statliga stipendierna överhoppningsbara i a-kasse- och SGI-systemet, helst från dag 1 (d v s SGI och a-kassenivå vilandeförklaras under hela stipendieperioden med indexering vid långtidsstipendier, d v s de 5-10-åriga stipendier), avsnitt 9.8.1

- Att följa upp övriga förslag om bättre social trygghet för kulturskapare med berörda departement och myndigheter, t ex förslaget om att socialdepartementet i beredningen av PSFU ska se över enskilda näringsidkares SGI samt de a-kassefrågor som KLYS tar upp i avsnitt 9.8.1
- Att medel till centrumbildningarnas verksamheter ökas med *minst* 10 miljoner från 2020, avsnitt 9.4.7
- Att resurserna till det professionella kulturlivet och konstnärerna i regionerna årligen tillförs ytterligare *minst* 25 miljoner kronor fr.o.m. år 2020, avsnitt 9.5.3
- Att det underfinansierade MU-avtalet förstärks liksom motsvarande offentliga ersättningsordningar. Efter tio år har MU-avtalet ännu inte lett till att bild- och formkonstnärerna får betalt för sin arbetstid när de ställer ut vid offentligt finansierade utställningsarrangörer, avsnitt 9.6.3

Bland förslagen vill KLYS avstyrka följande och uppmana regeringen att inte gå vidare med dem:

- Genomför *inte* förslaget till förändringar i ny bidragsförordning om statsbidrag till konstnärer om att bidrag ska få lämnas till både individer, grupper, fysiska och juridiska personer *utan en ordentlig konsekvensanalys*, avsnitt 9.7.4
- Genomför *inte* förslaget till generellt redovisningskrav i ny bidragsförordning om statsbidrag till konstnärer som tvingar konstnärer att redovisa hur stipendiemedlen har använts. Förslaget underminerar den konstnärliga friheten och principen om armlängds avstånd och lägger en onödig administrativ börda på enskilda konstnärer, avsnitt 9.7.9
- Genomför *inte* förslaget till radikal förändring av bidragsförordningen om kultursamverkansmodellen som går ut på att slopa den kulturområdesindelning som finns idag, avsnitt 9.5.3.
- Rör *inte* fonogramersättningen utan en ordentlig konsekvensanalys/utredning, som snarare bör syfta till en breddning/modernisering av systemet för fonogramstöd, avsnitt 9.6.2

I utredningen saknar KLYS:

- Tydligare uppdrag till myndigheterna Försäkringskassan och Skatteverket om att inrätta särskilda avdelningar eller - om det inte är möjligt av organisatoriska skäl - utöka kompetensen inom dessa myndigheter när det gäller frilansares och kombinatorers situation, i synnerhet på kultur- och medieområdet.
- Större tydlighet när det gäller vad som behöver göras inom ramen för upphovsrätten, som enligt KLYS är en av de viktigaste delarna i konstnärspolitiken. Även om upphovsrätten inte ligger inom kulturpolitikens ansvarsområde hade det behövts skarpare skrivningar om att justitiedepartementet bör gå vidare med att ändra i den svenska upphovsrättslagstiftningen, så att kulturskapare kan få skäliga avtal och ersättningar.
- Ett mer samlat grepp kring den kulturella infrastrukturen för konstnärer när det gäller fysiska platser för skapande och utveckling av sitt skapande – fler sådana behövs.

Även om utredningen vill att Kulturrådet utreder arrangörsledet hade en förstärkning av arrangörsstödet behövt föreslås redan i detta aktuella betänkande.

- Ett samlat grepp kring och förslag till förbättrade strukturer och resurser för internationellt kulturutbyte. Det finns stort behov av ökad rörlighet för kulturskapare både till och från Sverige, t ex när det gäller arbetstillstånd och visumfrågor.
- Förslag kring hur MU-avtalet kan stärkas för att bild- och formkonstnärer ska få skäliga villkor och ersättningar när de ställer ut vid offentligt finansierade utställningsarrangörer
- En beskrivning och hänsynstagande till funktionshindrade konstnärers särskilda villkor

VERKLIGHETSBESKRIVNING OCH KARTLÄGGNING KAPITEL 3-8

Utredningen redogör på ett förtjänstfullt sätt för hur villkoren ser ut för konstnärligt yrkesverksamma generellt. KLYS välkomnar denna kartläggning och beskrivning av kulturskapares villkor. Vi delar också många av de bedömningar och slutsatser som utredningen gör i denna del. Ett utförligt faktaunderlag är viktigt för att kunna komma vidare med konkreta åtgärder och reformer.

Situationen för kulturskapare inom olika konstområden uppvisar många likheter, men också många olikheter. **Det finns därför enligt KLYS ett fortsatt behov av att belysa de olika konstområdena var för sig, utifrån deras olika förutsättningar och behov.**

UTREDNINGENS BEDÖMNINGAR OCH FÖRSLAG I AVSNITT 9

9.2.1 Motiv och inriktning

I avsnittet föreslås - som KLYS tolkar det - nya mål för konstnärspolitiken, även om utredningen väljer att kalla dem *motiv och inriktning*. KLYS vill understryka behovet av riktlinjer för den svenska konstnärspolitiken. Några tydliga sådana finns inte idag – utöver de som formulerades för över 20 år sedan - och införandet av sådana skulle underlätta det konstnärspolitiska arbetet, inte minst för berörda myndigheter och organisationer.

KLYS stödjer flera av de motiv som utredningen föreslår, men anser att en viktig komplettering i dem bör göras. **Vi saknar bland motiven de formuleringar i propositionen Kulturpolitik 96/97:3 sid 62, som slog fast vad statens insatser inom konstnärspolitiken ska syfta till, nämligen att:**

- skapa förutsättningar för ett aktivt kulturliv som *ger arbete och försörjning* åt konstnärerna och rika upplevelser för medborgarna,
- skapa sådana villkor för de professionella konstnärerna att de kan *basera sin försörjning på ersättning för utfört konstnärligt arbete*,
- anpassa regelverken på alla politikområden så att rimlig hänsyn tas till konstnärernas speciella förhållanden

- *ge möjlighet till konstnärlig förnyelse och utvecklingsarbete genom olika former av direkt konstnärsstöd samt förbättra möjligheterna till internationellt konstnärligt utbyte*

KLYS föreslår också att de nationella kulturpolitiska målen förtydligas på det sätt som framgår i 2016 års budgetproposition om att de kulturpolitiska målen *förutsätter att konstnärerna kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och har möjlighet att utveckla sitt konstnärskap.*

- **KLYS föreslår att ett övergripande/prioriterat konstnärspolitiskt motiv läggs till om att:**
 - ***Konstnärspolitiken ska bidra till bättre sociala och ekonomiska villkor för professionella konstnärer så att de kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och har möjlighet att utveckla sitt konstnärskap***
- **KLYS föreslår därtill att de nationella kulturpolitiska målen kompletteras på följande sätt:**
 - ***För att nå de kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken: "främja goda ekonomiska och sociala villkor för konstnärerna så att de kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och har möjlighet att utveckla sitt konstnärskap".***

När det gäller utredningens förslag till motiv vill KLYS särskilt lyfta fram:

- att konstnärspolitiken kopplas till den betydelse som konsten har för enskilda och för samhällets utveckling och vitalitet, och att detta motiverar att *ansvar för konstnärernas villkor tas inom andra politikområden*. Det är ofta här den "breda" konstnärspolitiken (som är beroende av andra politikområden än kulturpolitiken) brister, varför en uttrycklig skrivning om detta är nödvändig.
- att konstnärspolitiken *ska bidra till konstens frihet, egenvärde och kvalitet samt att politiken ska bedrivas enligt principen om armlängds avstånd* är mycket värdefulla formuleringar och helt i linje med KLYS önskemål. Formuleringarna är viktiga för att värna professionalitet och konstnärlig integritet på såväl nationell, som regional och kommunal nivå
- att vi ser positivt på att konstnärernas kunskaper och erfarenheter ska tas till vara bättre vid förändring, utveckling och förnyelse i samhället. Detta driver KLYS sedan länge bl a på regional nivå i form av konstnärer som experter i samråd om regional och kulturell utveckling. Se även KLYS målsättning *Ingen konferens utan kulturskapare* <http://www.klys.se/projekt/ingen-konferens-utan-kulturskapare/>
- att konstnärspolitikens regionala och lokala/kommunala dimension lyfts in i motivet om att kunna *verka professionellt i hela landet som konstnär*. Detta är en viktig signal till landets regioner och kommuner och stämmer också väl överens med KLYS egna målsättningar.

KLYS utgår ifrån att de nya motiven för den statliga konstnärspolitiken ska vara vägledande även för regional och kommunal konstnärspolitik, på samma sätt som de nationella kulturpolitiska målen är det idag.

9.2.2 Konstnärskonceptet

När det gäller begreppet konstnär vill KLYS framföra följande. Begreppet är fortfarande relevant som beteckning för konstnärligt yrkesverksamma inom ramen för konstnärspolitiska åtgärder. Vi delar utredningens bedömning att begreppet inom ramen för konstnärspolitiken måste vara öppet för nya tolkningar och avgränsningar och därmed vara dynamiskt. Det är dock nödvändigt att i större utsträckning påpeka att begreppet omfattar konstnärligt yrkesverksamma inom *alla* konstområden. KLYS erfarenhet är att begreppet i vissa sammanhang enbart används för att beteckna bild- och formkonstnärer, inte minst i regionala kulturplaner.

Det ska i sammanhanget påpekas att det bland KLYS yrkesgrupper, som utgör en bredare krets än fokus är för den aktuella utredningen, finns en del yrkesverksamma som inte känner sig hemma i konstnärskonceptet och som inte heller formellt omfattas av den traditionella konstnärspolitiken. Av denna anledning använder KLYS sedan cirka tio år tillbaka, vid sidan av konstnärskonceptet, begreppet *kulturskapare* för att beteckna det breda KLYS-kollektivet.

KLYS målgrupp är således bredare än målgruppen för konstnärspolitiken och för t ex Konstnärskonceptets verksamhet. Det är också därför KLYS förespråkat begreppet *yrkesverksamma eller professionella kulturskapare* i vårt regionala arbete, där fokus för arbetet är *det professionella kulturlivet*, i enlighet med förordningen för kultursamverkansmodellen.

När det gäller begreppet *professionell (eller yrkesverksam)* välkomnar KLYS att det används i ökad utsträckning i bidragsgivningen. Vi delar utredningens bedömning att begreppet ska förstås i relation till ett yrkesfält. Utifrån KLYS synsätt är en professionell eller yrkesverksam konstnär en person som försörjer sig på sin konst eller strävar mot att göra det, i kombination med hög yrkeskunskap. När det gäller yrkeskriterier för respektive konstnärskoncept inom KLYS-kollektivet hänvisar vi dock till KLYS medlemsorganisationers medlemskriterier och synpunkter i frågan.

- **När det gäller begreppet upphovsman förespråkar KLYS istället användning av det könsneutrala begreppet uphovsperson (s. 73 samt genomgående i utredningen).**

Begreppet uphovsman definieras i en not på s. 73 med hänvisning till dess juridiska grund och används genom hela utredningen. En användning av begreppet uphovsperson hade istället inneburit en möjlighet att etablera en könsneutral benämning.

9.2.3 Åtgärder för att stärka konstnärernas professionella arbete

De tre slutsatser som anges i avsnittet ligger helt i linje med KLYS egna ställningstaganden. Den första slutsatsen bör dock kompletteras med en formulering om att ***det krävs en uphovsrätt som stärker kulturskapares möjligheter att träffa skäliga avtal. Jfr avsnittet om uphovsrätt.***

Vi välkomnar särskilt slutsatserna om att:

- de offentligt finansierade kulturinstitutionerna ska ses som en integrerad del av konstnärspolitiken. Kulturinstitutionerna har ett ansvar för konstnärspolitiken i att skapa anställningsformer som förenar konstnärliga behov med den enskilde konstnärens behov av trygghet och utveckling

- den ekonomiska ramen för konstnärspolitiken bör öka. Området är sedan länge underfinansierat.

9.2.4 Måluppfyllelse

Konstnärspolitiken inte bara bidrar till utan är - enligt KLYS - en förutsättning för att de nationella kulturpolitiska målen ska uppnås. Detta bör som ovan nämnts under 9.2.1 tydligare framgå i motiven till konstnärspolitiken och i de nationella kulturpolitiska målen. Utredningen konstaterar också i detta avsnitt att *kulturpolitiken och konstnärspolitiken är ömsesidigt beroende av varandra och insatser för att skapa goda villkor för konstnärerna därför är ett ansvar för och en prioriterad del av den nationella kulturpolitiken.*

KLYS delar utredningens bedömning att de nuvarande stödordningarna för bidrag till konstnärer i grunden fungerar väl, men att de är underfinansierade och att en ekonomisk urholkning de senaste tio åren kan konstateras. **Vi välkomnar därför att utredningen vill förstärka konstnärspolitiken och öka den ekonomiska ramen.**

9.3.1 Allmänt om utbildningssystemet

Utredningen ser inga behov av större förändringar av själva de konstnärliga utbildningarna. Även om KLYS i princip delar den bedömningen, saknar vi i avsnittet en analys av hur de konstnärliga högskolorna kan **utveckla sitt arbete i att bättre rusta blivande yrkesverksamma kulturskapare på en frilansarbetsmarknad.** KLYS menar att det finns behov av ytterligare kompetens hos de studenter som går ut dessa högskolor när det gäller social trygghet, skatter, eget företagande, upphovsrätt osv och att de aktuella högskolorna bör kunna göra mer på området.

KLYS är liksom utredningen inte av uppfattningen att antalet utbildningsplatser på de konstnärliga högskolorna bör dras ned. Fokus för regeringens politik bör istället ligga på att så många som möjligt av de som utbildar sig ska kunna försörja sig på sitt konstnärliga arbete och kunna utvecklas i sitt konstnärskap. Jfr KLYS förslag till motiv i avsnitt 9.2.1 ovan.

För ytterligare synpunkter när det gäller de olika konstområdena vill KLYS hänvisa till respektive konstområdes/medlemsorganisationers remissyttranden.

KLYS delar utredningens slutsats att det behövs insatser för fortbildning av konstnärer, men då **inte enbart av sådana som befinner sig senare i karriären**, även om behovet är störst där.

Vi håller också med om att det krävs strategiska insatser för att minska den förhållandevis stora snedrekryteringen på de konstnärliga högskolorna.

9.3.2 Konstnärliga högskolornas satsningar mot snedrekryteringar

KLYS anser liksom utredningen att insatser för att motverka snedrekryteringen bör prioriteras. Inte minst Konstnärsnämndens rapport från december 2016 visar oroande, men inte särskilt förvånande uppgifter när det gäller kulturskapares sociala bakgrund. Den visar att konstnärer i mycket större utsträckning än övriga befolkningen har föräldrar med hög utbildning. Det tyder på att valet att utbilda sig till ett konstnärligt yrke i viss mån är en klassfråga. Även uppgiften i rapporten om att andelen utlandsfödda konstnärer *minskat något* under perioden, trots ökad invandring, ger stöd för detta. Den här tendensen riskerar att öka om ingenting görs.

Enligt KLYS måste det vara möjligt att satsa på en konstnärlig karriär även om man inte kommer från en ekonomiskt trygg bakgrund och även om man kommer från ett annat land än Sverige. För oss är det här en viktig demokratifråga, och en fråga om kulturell och konstnärlig mångfald. Om fler socioekonomiskt svaga grupper ska ha tillgång till konstnärsyrket, måste samhället se till att inkomsterna och villkoren för konstnärer generellt förbättras.

- **KLYS tillstyrker förslaget om att ge Universitetskanslerämbetet i uppdrag att i samråd med Universitets- och högskolerådet utvärdera berörda universitets och högskolors arbete för att bredda rekryteringen.**

9.3.3 Kulturskolans ansvar

Kulturskolan lägger en viktig grund för vilka som senare i livet finner en väg till de konstnärliga högskolorna. Därför har kulturskolan stor betydelse för att bryta snedrekryteringen. KLYS delar utredningens slutsats att kulturskolan måste ges prioritet både hos stat och kommun. Den kulturskolesatsning som regeringen nu genomför bl a genom ett nationellt kulturskolecentrum inom Kulturrådets verksamhet och det s k Kulturskoleklivet, är viktiga steg mot att bryta snedrekryteringen.

KLYS håller också med utredningen om att avgifterna till kulturskolan kan vara ett hinder. Därför är det viktigt att sträva mot så låga avgifter som möjligt inom kulturskolan.

Kulturskoleklivet ser KLYS som en positiv åtgärd för vidareutbildning och yrkesbreddning av professionella kulturskapare, vars konstnärliga kompetenser är värdefulla för kulturskolans kvalitet och kan bredda arbetsmarknaden för konstnärligt yrkesverksamma.

9.3.4 Tillgänglighet till konstnärliga utbildningar

- **KLYS stödjer förslaget om att flytta ut delar av de konstnärliga utbildningarnas verksamhet till socioekonomiskt svaga bostadsområden, i samarbete med lokala aktörer.**
- **Vi ställer oss också positiva till att aktuella högskolor utvecklar distansutbildningen i större utsträckning i syfte att öka tillgängligheten, i den mån det är möjligt.**

KLYS vill dock understryka att snedrekryteringen till konstnärsyrket beror mer på de osäkra ekonomiska och sociala villkoren än på att de konstnärliga högskolorna inte i tillräcklig

utsträckning når ut till fler. Om villkoren förbättras kommer också fler från socioekonomiskt svaga familjer och områden att våga söka sig till yrket.

9.3.5 Konstnärliga produktionshus för ungdomar

Det föreslås ett nytt statsbidrag om 50 miljoner till konstnärliga produktionshus för ungdomar. Som mentorer ska yrkesverksamma kulturskapare knytas till verksamheten. Detta innebär nya och intressanta arbetstillfällen för professionella konstnärer, som vi förutsätter får yrkesmässigt betalt för uppdragen som mentorer.

- **KLYS anser att förslaget är intressant, men menar att produktionshus i första hand ska ta sin utgångspunkt i en fungerande konstnärsdriven organisation, där det finns utrymme och vilja att med offentligt stöd vidga sin egen verksamhet riktad mot ungdomar.**
- **KLYS vill i sammanhanget understryka att centrumbildningarna, liksom befintliga resurscentra, KKV och ateljéhus, bör kunna vara behjälpliga i arbetet med att finna lämpliga mentorer bland professionella kulturskapare.**

I avsnittet nämns projektet Konsten att delta, som KLYS är projektägare för men som utförs av KLYS medlemsorganisation Konstnärernas Riksorganisation, med stöd från Postkodlotteriet. Konsten att delta har varit till ömsesidig nytta för såväl utlandsfödda och nyanlända konstnärer, som i Sverige etablerade konstnärer. Projektet löper dock ut i januari 2019 och det är ännu oklart hur en fortsättning/permanentning av projektet ska finansieras på nationell nivå. Allt fler regioner har dock visat intresse för Konsten att delta och inrättat regionala koordinatörer i arbetet med att identifiera utlandsfödda konstnärer och finna mentorer för dessa i sina respektive regioner.

För att underlätta för utlandsfödda konstnärer måste de först och främst lokaliseras och erbjudas möjlighet att bygga yrkesrelaterade nätverk och kontakter. Lyckas första generationens invandrade kulturskapare etablera sig, blir de förebilder och då ser även andra generationen kulturyrkena som en möjlighet. I en ny norsk rapport ställer utrikesfödda den retoriska frågan om varför de ska välja ett yrke som innebär ett utanförskap när de anstränger sig för att häva utanförskapet. Berättas nya historier på våra kulturscener, i böcker, utställningshallar och gallerier känner sig fler personer delaktiga i samhället och dess utveckling.

- **KLYS föreslår att riksdag och regering tar lärdom av Konsten att delta och tar initiativ till att ekonomiskt stödja plattformar för ömsesidigt utbyte mellan etablerade och utrikesfödda konstnärer.**

9.3.6 Fortbildning av konstnärer

- **KLYS delar utredningens bedömning att de konstnärliga högskolorna i större utsträckning bör erbjuda fristående kurser i form av fortbildning för yrkesverksamma konstnärer.**

Behovet av kompetensutveckling för konstnärligt yrkesverksamma är stort. Ett större ansvar bör tas och mer resurser avsättas från det offentliga för detta.

9.4.1 Allmänt om arbetsmarknaden för konstnärer

I avsnittet gör utredningen viktiga bedömningar kring digitaliseringens konsekvenser för konstnärer och ställer sig den centrala frågan *Om konstnärernas arbete utgör kärnan i den digitala ekonomin, hur kan en rättvis andel av denna växande kaka gå tillbaka till denna grupp?* KLYS menar att en del av svaret på denna fråga ligger i att reformera det upphovsrättsliga systemet på så sätt att upphovspersoner och utövande konstnärer kan träffa bättre avtal och få rimligare ersättningar för användningen av sina verk och prestationer on-line.

- **KLYS har en rad konkreta förslag till förändringar i den svenska upphovsrättslagen, som vi sammanställt i en skrivelse till justitieminister Morgan Johansson i maj 2015.**

Det är värdefullt att utredningen lyfter fram public service-företagens viktiga roll som landets största arbets- och uppdragsgivare för professionella kulturskapare. KLYS har lämnat synpunkter till den parlamentariska public service-utredningen, som presenterades den 19 juni, där vi bl a för fram att i bolagens kulturansvar också ligger ett ansvar för att de konstnärligt yrkesverksamma, som skapar och medverkar i program i public service-TV och radio, erbjuds rimliga villkor när det t ex gäller upphovsrättsliga - såväl ideella som ekonomiska rättigheter - och arbetsrättsliga regler och avtal. Detta krav måste även gälla för de externa produktionsbolag som programföretagen anlitar, eftersom programföretagens ansvar bör gälla för hela produktionskedjan. KLYS är remissinstans och avser att lämna yttrande över public service-utredningen i oktober.

Utredningen gör i avsnittet också en analys av situationen för den svenska film- och AV (audiovisuella) sektorn och de utmaningar som den står inför när det gäller att kunna finansiera inhemsk film. Sverige behöver ta ett brett grepp om finansiering av svenskt AV-innehåll på en alltmer digitaliserad, internationaliserad och kommersialiserad mediemarknad, vilket med fördel kan göras i samband med genomförandet av EU:s s k AVMS-direktiv (Audiovisual Media Services Directive) i svensk rätt.

Även om antalet frilansar och egenföretagare ökar också inom andra branscher vill KLYS framhålla att kulturarbetsmarknaden fortfarande är särpräglad och har särskilda behov som övriga arbetsmarknaden inte har. Som exempel kan nämnas att andelen personer med endast löneinkomster är endast 58 % bland konstnärer jämfört med 80 % i befolkningen i övrigt.

9.4.2 Digitaliseringens påverkan på konstnärernas yrkesutövande

Digitaliseringen och internets utveckling innebär att nya interaktiva och experimentella konstformer har kunnat växa fram. Den tekniska utvecklingen innebär också fantastiska möjligheter för konst och kultur att spridas mellan människor. Idag använder kulturskapare aktivt internet för att nå ut med sin konst till en publik. Tillgängligheten till kultur har ökat och därmed också möjligheterna för människor att uppleva och ta del av konst och kultur.

Att digitaliseringens påverkan har varit stor när det gäller konstnärers yrkesutövande är KLYS enig med utredningen om. Likaså att insatser och reformer behövs på området.

I utredningen föreslås att regeringen ska ta fram en samlad strategi för digitaliseringen av den offentligt finansierade kulturen med ett samordningssekretariat på Kulturrådet samt att uppdrag ska ges till Konstnärsnämnden och Tillväxtverket när det gäller digitalisering. För detta ska en ekonomisk ram på 100 miljoner tillföras fr o m 2020.

- Att det finns behov av en sådan samlad strategi håller KLYS med om, i likhet med den nationella strategi för digitalisering av kulturarvet som togs fram 2011. KLYS har sedan länge drivit att **det bör utvecklas kulturpolitiska strategier för konst och kultur på nätet.**
- Vi **stödjer att Konstnärsnämnden får i uppdrag att analysera konstnärernas förutsättningar att verka i det nya digitala landskapet.** Analysen bör dock inte bara göras i samverkan med upphovsrättsorganisationerna (såsom Stim, Sami, Bildupphovsrätt m fl) och PRV, **utan också med KLYS och konstnärorganisationerna, vilket bör framgå uttryckligen i exempelvis regleringsbrev till myndigheten.**
- När det gäller förhållandet mellan Konstnärsnämnden och Tillväxtverket bör enligt KLYS en **bättre samordning ske mellan de respektive myndigheterna och deras webbaserade tjänster** konstnärsguiden.se (på Konstnärsnämndens webb) och verksamt.se (på Tillväxtverkets webb), t ex genom gemensam marknadsföring. En sådan ökad samordning bör ingå i uppdragen till de båda myndigheterna.

Enligt utredningen ska Konstnärsnämnden också utveckla sin rådgivningsverksamhet avseende det digitala området. Det ska i sammanhanget understrykas att upphovsrättsorganisationerna och konstnärorganisationerna har rådgivning på sina respektive områden när det gäller den digitala miljön och upphovsrätt. Dessutom har PRV nyligen byggt upp en rådgivnings- och informationsverksamhet beträffande upphovsrätt med fokus på det digitala området.

- **En rådgivningsfunktion även på Konstnärsnämnden bör enligt KLYS i så fall ha tät dialog med dessa aktörer, så att onödig överlappning inte sker.**

I övrigt är det inte helt tydligt vad de 100 miljoner som föreslås anslås till området ska användas till. På sidan 379 nämns bl a frågor om infrastruktur, utvecklingsinsatser för digitalt tillgängliggörande av konst och kultur i regionerna och stöd till konstnärer när det gäller kompetens, digitala redskap och finansiering. Men det är inte helt lätt för KLYS att ta ställning till förslaget.

- Det är visserligen bra att utredningen vill satsa rejält ekonomiskt på detta område, men samtidigt också **viktigt att dessa 100 miljoner används på ett ändamålsenligt sätt så att de verkligen når ut till och gynnar enskilda kulturskapare, och inte fastnar i en för stor myndighetsbyråkrati.**
- När det gäller digitaliseringen är det största problemet för kulturskapare att en sådan liten andel av de intäkter som konst och kultur genererar på nätet, **når ut till de som skapar den.** Det är en utmaning som knappast några myndighetsuppdrag kan lösa. Här är det upphovsrätten och de ersättningsordningar som finns för konstnärer (t ex biblioteksersättningen, visningsersättningen och privatkopieringsersättningen) som är centrala. **För konstnärerna är därför behovet av att stärka sina egna**

organisationer och befintliga ersättningsordningar viktigare än förstärkningar av myndigheter på området.

- **Därför föreslår KLYS att en del av de föreslagna 100 miljonerna till digitalisering, förslagsvis 50 miljoner, istället används till ökning av olika typer av offentliga ersättningsordningar för kulturskapare.**

De medel som anslås till berörda myndigheter bör användas klokt för att möta dessa utmaningar, bl a genom att undersöka hur stor del av intäkterna från den digitala kultur- och mediesektorn som tillfaller konstnärer och kulturskapare. Vi behöver också mer information om hur stor andel av kulturskapares inkomster som härrör från upphovsrätten, inte minst från den digitala miljön. När ett faktaunderlag finns kan berörda myndigheter påtala den obalans och det "värdegap" som råder på området, och verka för en mer rättvis upphovsrätt som står på kulturskaparnas sida, d v s en lagstiftning som stärker kulturskapares möjligheter att träffa justa avtal och få rimliga ersättningar.

I sammanhanget bör tilläggas att den **nya digitaliseringsmyndighet** som regeringen beslutat om att inrätta, **bör inneha kompetens inom kultur- och media samt upphovsrätt**, och samverka med såväl PRV, Kulturrådet och Konstnärsnämnden i dessa frågor.

9.4.3 Uppdrag om kulturella och kreativa näringar

Konstnärerna utgör kärnan i de kulturella och kreativa näringarna (KKN). Konstnärspolitiken och kunskap om kulturskapares villkor är därför centrala frågor för att KKN ska kunna blomstra.

Tillväxtverket föreslås få i uppdrag att fortsatt utveckla analyser och strategier för att stärka kulturella och kreativa näringar (KKN) i Sverige.

- **KLYS kan tillstyrka förslaget, under förutsättning att detta arbete sker i nära samarbete med Konstnärsnämnden och konstnärsorganisationerna. Detta bör framgå tydligt i regleringsbrev till Tillväxtverket.**

9.4.4 Svenska projekt i EU:s ramprogram

KLYS delar utredningens bedömning att Kreativa Europa borde komma det svenska kulturlivet till del i större utsträckning. Jfr utvecklingen inom EU:s långtidsbudget där EU-kommissionen vill öka anslagen till ett nytt ramprogram för kultur. KLYS stödjer en sådan höjning, särskilt om programmet i större utsträckning vänder sig till enskilda konstnärer, t ex med mobilitetsstöd.

9.4.5 Stärkt arbetsmarknad genom residensprogram

KLYS ser positivt på utvecklingen av fler konstnärliga residens. Behovet av fysiska platser - och en infrastruktur för dessa fysiska platser runt om i landet - där konstnärer kan få ro och inspiration att utvecklas i sitt konstnärskap kan inte nog understrykas. KLYS delar utredningens bedömning att det behövs satsningar på både nationell som regional nivå.

Vi är inte främmande för förslaget om att inrätta konstnårsresidens på statliga myndigheter. Det skulle kunna ge nya arbetstillfällen för professionella konstnärer och möjligheter till spännande möten mellan konsten och statsförvaltningen. KLYS ställer sig dock frågande till hur det i praktiken ska gå till såväl när det gäller förmedlingen av konstnärer, men också när det gäller konstnärernas uppdrag inom berörda myndigheter.

- **Förslaget behöver därför enligt KLYS utvecklas och förtydligas.**
- **Det bör i sammanhanget också prövas hur residensprogram på skolor, inkl folkhögskolor, universitet och högskolor, samt bibliotek skulle kunna utvecklas för yrkesverksamma kulturskapare.**

Att det är Bolaget Tillt ensam som enligt förslaget ska ha detta uppdrag är KLYS inte övertygad om. Det finns många aktörer i Sverige som skulle kunna fungera som förmedlande länk mellan myndigheter och konstnärer, inte minst konstnärernas egna centrumbildningar som har lång erfarenhet av arbets- och uppdragsförmedling för professionella konstnärer inom olika konstområden.

- **KLYS frågar sig därför varför just Tillt ska anförtros uppdraget?**
- **KLYS tillstyrker förslaget om att Konstnärsnämnden tillförs 10 miljoner fr o m 2020 för en satsning på internationella residensprogram, där det idag saknas sådana.**
- **KLYS är positiv till att det prövas om det kan inrättas internationella residensprogram inom konstområden där det idag saknas, men att detta ska ske i dialog med berörda konstnårsorganisationer i KLYS.**
- **KLYS stödjer också förslaget om att Konstnärsnämnden i samarbete med SIDA ska få i uppdrag att utveckla konstnärliga residens inom biståndspolitiken.**
- **KLYS är vidare positiv till att Kulturrådet, Konstnärsnämnden, SIDA och Svenska Institutet får ett gemensamt uppdrag att samverka för att främja konstnärernas roll i utvecklingssamarbetet.** SIDA hade förr ett tydligt uppdrag när det gäller kultur och media i sitt biståndsarbete. KLYS ser gärna att SIDA genom detta förslag återigen fördjupar sitt arbete på detta område. Det framgår dock inte i utredningen om det ska anslås några särskilda medel för detta uppdrag.

9.4.6 Offentliga inköp av konst

Om förslaget endast avser bild- och formkonst bör det omformuleras till *Offentliga inköp av bild- och formkonst*.

- **KLYS tillstyrker utredningens förslag när det gäller enprocentsregeln.**

Enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar säkerställer att våra offentliga livsmiljöer ges konstnärliga och existentiella dimensioner. Den offentliga konsten är ett av de mest tillgängliga konstnärliga uttryck vi har i våra vardagsmiljöer och vi skapar genom regeln bättre offentliga rum att leva och mötas i. Rätten att ta del av konst och kultur är inskriven i FN:s deklaration för mänskliga rättigheter, och vår grundlag (Regeringsformen § 2) slår fast att den enskildes kulturella välfärd ska vara ett av tre grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Alla ska kunna ta del av konstnärliga uttryck av hög kvalitet.

Enprocentsregeln bidrar även till uppdrag och arbetstillfällen till konstnärer som väsentligt förbättrar möjligheten för konstnärer att leva på sin konstnärliga verksamhet.

Men det är inte bara "statliga fastighetsbolag" som behöver ägardirektiv.

- **KLYS föreslår att enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar borde skrivas in i "Statens ägarpolicy och riktlinjer för företag med statligt ägande" och i ägardirektiven även för företag som Vattenfall, PostNord, Systembolaget, Apoteket, LKAB och SJ som har fastigheter och infrastruktur.**
- **KLYS föreslår att också myndigheter och verk som arbetar med infrastruktur, såsom Trafikverket, eller som för sin verksamhet använder många fastigheter, såsom Försäkringskassan, borde ha inskrivet att enprocentsregeln ska tillämpas antingen i regleringsbrev eller andra styrdokument.**
- **Vidare föreslår KLYS att statliga investeringsstöd till bostäder och infrastruktur ska villkoras med att enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar ska tillämpas.**
- **KLYS föreslår dessutom att gestaltungsfrågorna stärks i Plan- och bygglagen (PBL).** De olika styrdokumenterna för den kommunala planeringsprocessen, så som detaljplaner, bör utformas utifrån ett helhetsperspektiv på gestaltning, som innefattar arkitektur, form, design, konst, kulturhistoria och sociala värden.

9.4.7 Konstens behov av mellanhänder

Det stämmer att konstens behov av "mellanhänder" har ökat, inte minst på grund av digitaliseringen. Men digitaliseringen har samtidigt inneburit att många kulturskapare kan nå ut till en publik utan att ta hjälp av mellanhänder, och att vissa av mellanhänderna mist sin relevans.

KLYS anser dock att begreppet mellanhänder i viss mån är missvisande och vill i sammanhanget att man skiljer på de aktörer som drivs av konstnärerna och konstnärorganisationerna själva, såsom centrumbildningar, kollektivverkstäder (KKV), resurscentra och Allianser, och sådana mellanhänder som styrs av kommersiella intressen, som till exempel internetplattformar och digitala mellanhänder, såsom bredbandsbolag.

Ett bättre begrepp för dessa aktörer som befinner sig mellan konstnärerna och medborgarna/konsumenterna/användarna är i så fall "mellanled".

KLYS är enig med utredningen om att de strukturer som finns för att främja konstnärers sysselsättning och sociala och ekonomiska trygghet bör stärkas och kompletteras. Det gäller särskilt aktörer som initieras och drivs/styrs av konstnärerna själva och/eller deras egna organisationer, såsom centrumbildningar och Alliansverksamheter.

- **KLYS ställer sig inte avvisande till ett statsbidrag för försöksverksamhet med en allians för konstnärliga upphovspersoner och att Kulturrådet ges i uppdrag att utreda de närmare förutsättningarna för detta. Men vi anser att berörda konstnärorganisationer i så fall bör ha en formell roll i en sådan utredning samt att varje konstområde måste undersökas utifrån sina förutsättningar.**

Ett statsbidrag på 15 miljoner kronor för en verksamhet med en allians för konstnärliga upphovspersoner räcker dock inte långt. Underfinansieringen kan leda till svårigheter att skapa en effektiv verksamhet. Budgeten kan jämföras med att den för nuvarande scenkonstallianser är 82 miljoner kronor och att antalet konstnärliga upphovspersoner är mer än dubbelt så många som kulturskaparna inom nuvarande allianser. Risken är att alliansen blir så pass svag att den inte upplevs som funktionell på grund av för litet startkapital.

I sammanhanget är det viktigt att lyfta fram att förutsättningarna inom de skilda upphovsmannaområdena ser olika ut och att olika modeller förmodligen måste prövas för olika konstområden.

När det gäller bild- och form samt ordområdet där några Alliansverksamheter inte finns och inte heller några egentliga anställningar, behöver en "Allians" utformas på ett annat sätt. Jfr bild- och formorganisationernas samt ordorganisationernas remissyttranden i denna del.

För stora grupper av upphovspersoner är det framför allt tillgången till kompetensutveckling som efterfrågas och som bör kunna komma fler än de anställda till del. Centrumbildningarna fyller här en viktig funktion för många upphovspersoner, men skulle behöva resurser att utveckla sin verksamhet när det gäller utbildning.

- **KLYS tillstyrker därför förslaget om att det statliga anslaget till centrumbildningarna tillförs ytterligare 10 miljoner kronor, men anser att det skulle behöva höjas ännu mer.**

Centrumbildningarna utför ett mycket viktigt uppdragsförmedlande och kompetensutvecklande arbete för kulturskapare runt om i landet. Deras anslag har urholkats i många år och behöver höjas rejält. Vi välkomnar därför i detta sammanhang också förslaget 9.11.2 om att alla konstnärspolitiska anslag ska omfattas av PLO – statens pris- och löneuppräknings, som tidigare inte omfattat centrumbildningarna och scenkonstallianserna.

Sett ur ett regionalt perspektiv bör förstärkningarnas fördelning och genomförande beaktas noga och nyanseras utifrån både kultursamverkansmodellens funktion, geografiska förutsättningar, kulturverksamheternas finansieringsmodeller och olika konstområdets funktioner och behov.

Det kan konstateras att centrumbildningarna fungerar väldigt olika i praktiken inom respektive konstområde och i olika delar av landet. Grunden är en uppdragsförmedlande verksamhet, men förutsättningarna för olika konstområden skiljer sig då vissa centrumbildningar kan ha arbetsgivarfunktion för sina medlemmar och andra inte. Vissa erbjuder konkreta hjälpmedel för det konstnärliga skapandet, t.ex. Danscentrum som bl.a. tillhandahåller repetitionslokaler för dansare.

Konstnärscentrum, som omfattar bild- och formkonstnärerna, kan inte på ett motsvarande vis erbjuda verkstäder och produktionsinrättningar till sina medlemmar. På bild- och formområdet upprätthålls denna produktionsinfrastruktur runt om i landet till stor del av Konstnärernas kollektivverkstäder (KKV) och ateljéföreningar.

Att konstnärer inom bild- och formområdet över hela landet har tillgång till en KKV eller en ateljéförening inom sitt närområde är därför en viktig förutsättning för att de ska kunna producera och försörja sig inom sitt yrke där de bor. Detta möjliggörs bl a av att det finns ett trettiotal KKV av olika storlek spridda över hela landet. Sammanlagt representerar de KKV-anknutna drygt tretusen av landets yrkesverksamma konstnärer inom bild- och formområdet.

- **Det är därför anmärkningsvärt att utredningen inte har uppmärksammat kollektivverkstädernas och ateljéföreningarnas avgörande betydelse för bild- och formkonstnärernas kompetensutveckling.**

KLYS välkomnar utredningens konstateranden på sidan 402 om vikten av fördjupad och strukturerad kunskapsdelning mellan centrumbildningarna för en bättre resursfördelning och ökad horisontell nytta. Vi ser också positivt på att utredningen lyfter ökad samverkan mellan centrumbildningarna och regionerna när det gäller t.ex. lokala och regionala konstnärliga noder. Vi vill dock understryka behovet av att se till konstområdenas olika praktiska och konkreta behov.

9.4.8 Administrativt myndighetsstöd för konstnärer

- **KLYS delar utredningens bedömning att myndigheternas stöd, information och service till konstnärerna behöver bli bättre.**

Detta gäller inte minst myndigheter utanför kulturområdet såsom Försäkringskassan och Skatteverket, som inte har särskild kompetens inom kultur- och medieområdet. Ökad samverkan mellan myndigheter som Konstnärsnämnden, Försäkringskassan, Skatteverket och Tillväxtverket kan bidra till detta, särskilt när det gäller social trygghet och egenföretagarfrågor.

Att Arbetsförmedlingen har en särskild organisation på kultur- och medieområdet – Af Kultur Media - innebär ett erkännande av att kulturarbetsmarknaden är särpräglad och i behov av särskilda hänsynstaganden. Utredningen konstaterar också att Af Kultur Media kan vara en förebild för andra myndigheter.

- **KLYS håller med och menar att en särskild organisation/kompetens på kultur- och medieområdet bör inrättas även inom Försäkringskassan och Skatteverket.**

Mycket kan dock åstadkommas genom ökad dialog och samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer. Liksom Arbetsförmedlingen har ett formaliserat Råd för kulturarbetsmarknaden, skulle både Skatteverket och Försäkringskassan kunna utöka sin dialog med arbetsmarknadens parter på kultur- och medieområdet inte minst i t ex frilans- och egenföretagarfrågor.

- **KLYS välkomnar en utvärdering av den s k Konstnärsguiden, som är ett utmärkt verktyg för konstnärer, men som kan behöva utvecklas och marknadsföras bättre**

så att flera konstnärer hittar dit. Enligt KLYS behöver också samordningen mellan Konstnärsguiden och Tillväxtverkets webbplats verksamt.se utvecklas.

- **KLYS stödjer Konstnärsnämndens förslag om en gemensam portal mellan bidragsgivande myndigheter för att underlätta sökprocessen och där konstnärer samtidigt kan få information om bidragsgivningens effekter på skatte- och trygghetssystem.**

9.5.1 Konstens betydelse i samhället

KLYS gör samma bedömning som utredningen formulerar i detta avsnitt. Vi välkomnar att utredningen påtalar de kausala sambanden mellan konstnärerna och kulturverksamheter/kulturinstitutioner, och att sambanden går i båda riktningarna. Vikten av goda villkor för professionella konstnärer i hela landet är något av en samhällelig hållbarhetsfråga. KLYS instämmer i utredningens konstaterande på sidan 405 att "kulturens förmåga att skapa gemenskap, identitet och samhörighet ännu inte nämnvärt uppmärksammats" i regeringens satsningar på "ett Sverige som håller ihop".

9.5.2 Konstnärernas förutsättningar att verka i regionerna

- **KLYS delar utredningens bedömning att förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras, samt att konsten bidrar till lokal och regional utveckling.**

Vi har likaså fått intrycket att de konstnärspolitiska frågorna i och med kultursamverkansmodellens införande överlag har uppmärksammats regionalt på ett tydligare sätt än innan modellen fanns.

KLYS välkomnar att utredningen, som tänkbar strategi för att förbättra för konstnärer utanför storstadsområdena, lyfter främjande av regionala/lokala kulturella noder och andra typer av kulturella kluster, och att centrumbildningar och kollektivverkstäder nämns som exempel på viktiga befintliga strukturer för konstnärerna i detta sammanhang. I detta avseende ser KLYS som sagt mycket positivt på förslaget om en förstärkning av centrumbildningarna i hela landet, och vi hade gärna sett liknande förslag även gällande kollektivverkstäder, ateljéföreningar, repetitionslokaler och arbetsrum för författare och översättare.

Regionernas olika geografiska storlekar och folkmängder påverkar och skapar olikheter i resursfördelningen till kulturlivet och konstområdena runt om i landet. KLYS har i sitt regionalpolitiska arbete de senaste åren erfarit att det geografiska läget påverkar i hur hög grad konstnärer kan dra nytta av vissa centrumbildningars verksamheter. Medlemmar som är bosatta långt från större städer och från centrumbildningars kontor har väsentligt svårare att dra nytta av såväl förmedlings- som kompetensutvecklingstjänster.

Likaså kan medlemmarna/konstnärerna ha svårt att uppleva en sådan självklar koppling som framhävs och poängteras i utredningen, och dra nytta av nätverk på samma självklara sätt

som stadsbosatta medlemmar i centrumbildningarnas närhet. Detaljer och förutsättningar ser naturligtvis olika ut mellan olika konstområden. Somliga regioner och kommuner har möjligheter att prioritera centrumbildningar, kollektivverkstäder och ateljéföreningar med särskilda regionala och kommunala stöd. Andra regioner eller kommuner har det inte.

Den ökade digitaliseringen är i många avseenden positiv för glesbygden och kan erbjuda verktyg som utjämnar skillnader i landet i förutsättningar för konstnärer att dra nytta av centrumbildningar – men för en rad konstområden hjälper inte detta, eftersom problematiken ofta handlar om *konkreta behov* av mötesplatser, repetitionslokaler, ateljéer och verkstäder, vilket förutsätter fysisk, geografisk närhet för konstnärerna.

9.5.3 Kultursamverkansmodellen

- **KLYS instämmer i att kultursamverkansmodellen har lett till en positiv utveckling av regionernas kulturverksamhet och välkomnar utredningens uppfattning att det är angeläget att *konstnärernas villkor finns med i kommande analyser och utvärderingar av modellen.***

Det är viktigt att synliggöra vad medel till samverkansmodellen och de regionala kulturbudgetarna används till. Hur mycket får de som producerar konst och kultur i regionerna betalt för sina insatser? Hur mycket går till administration av samverkansmodellen? Utredningen tar fasta på hur bra modellen varit för dialogen, samarbetet och processerna. Men allt detta tar tid och kostar pengar och har en alternativkostnad i form av producerad och visad konst och kultur. Den nya regionala kulturpolitiska nivån tenderar att växa i de flesta regioner. De regionala kostnaderna för administrationen av kulturen bör analyseras fortlöpande, och nyckeltal tas fram för hur stor andel av budgeten som får gå till administration.

Den nya regionala kulturpolitiska nivån som har vuxit fram i 20 regioner, har ännu inte lyckats lösa uppgiften att ersätta kulturskapare på rimliga nivåer, t ex när det gäller bild- och formkonstnärernas arbete med utställningar och att producera konst. Satsningarna på kulturskapares villkor är av största vikt för att utveckla konsten och kulturen i hela landet, och kulturskaparnas ersättningar inom modellen bör nogsamt följas.

- **KLYS föreslår att ett uppdrag ges till lämplig myndighet att redovisa hur resurserna inom modellen förändras över tid utifrån ersättningar till kulturskapare, administrativa kostnader och fördelningen mellan olika kulturområden.**
- **KLYS tillstyrker utredningens förslag om att resurserna till det professionella kulturlivet och konstnärerna i regionerna årligen tillförs ytterligare 25 miljoner kronor fr o m år 2020.**

Vi befarar dock att detta belopp fördelat på landets samtliga tjugo regioner som ingår i modellen **inte utgör en tillräckligt stor förstärkning** för att i praktiken göra den skillnad för konstnärerna som på sikt krävs för en hållbar konstnärspolitisk utveckling inom ramen för samverkansmodellen.

Det är heller inte helt tydligt vad dessa medel ska gå till mer specifikt. Vi förutsätter att formerna för den föreslagna ekonomiska förstärkningen tydliggör för både konstnärerna, kulturverksamheterna, de regionala kulturförvaltningarna och den regionala kulturpolitiken hur pengarna ska fördelas, detta för att inte en tillitsbaserad, mindre detaljreglerande samverkansmodell ska riskera att missgynna konstnärerna vid resursfördelningen i respektive region. Anslaget bör enligt KLYS ha fokus på de enskilda professionella konstnärerna/kulturskaparna inom ramen för det professionella kulturlivet.

Utredningen lägger förslag till ny förordning för kultursamverkansmodellen. Den nya förordningen innebär en radikal förändring av bidragsförordningen som går ut på att slopa den kulturområdesindelning som finns idag.

I nuvarande förordning specificeras de olika verksamhetsområdena. Dessutom används ordet "professionell" i två av de sju verksamhetsområdena, vilket i ett KLYS-perspektiv har betydelse för att understryka att det gäller professionell kulturverksamhet och inte ideell och amatörculturverksamhet – något som inom kultursamverkansmodellen inte alltid är helt självklart, eftersom regional resursfördelning av kulturmedel omfattar både professionell och icke-professionell kultur.

KLYS kan sympatisera med en förenkling i sig av förordningens text, men ställer sig frågande till att avskaffa den verksamhetsindelning som ska garantera att regionerna ansvarar för konstnärlig och kulturell mångfald samt en kulturell infrastruktur inom olika konstområden i hela landet.

- **KLYS avstyrker förslaget till ny förordning för kultursamverkansmodellen.**

En konsekvens av regionernas frihet när det gäller t ex arvodering är att många konstnärligt yrkesverksamma knappt får betalt för sitt arbete. De tvingas själva subventionera de regionala arrangörernas konstscen. Regionerna bör enligt KLYS ta ett större uppdragsgivaransvar varför detaljregleringen snarare behöver öka, åtminstone vad gäller konstnärernas ersättningar

På sidorna 413-414 beskrivs hur konstnärsperspektiven och konstnärernas villkor utvecklats och i högre grad lyfts fram i de regionala kulturplanerna de senaste åren. Som förklaring till detta anges att det bl a är Konstnärsnämndens förtjänst. Ingenstans i avsnittet nämner utredningen något om KLYS långvariga (sedan 2011) strategiska och allt mer intensiva påverkansarbete och samverkan med regionernas kulturutvecklingsansvariga, när det gäller ökad regional dialog med de professionella kulturskaparna runt om i landet, som i sin tur lett till att regional konstnärspolitik utvecklats runt om i landet.

- **KLYS saknar en beskrivning i utredningen om KLYS roll som starkt pådrivande kraft för inrättandet av de s k regionala kulturskaparråd/referensgrupper för det professionella kulturlivet, som nu finns i mer än hälften av landets regioner, och för att regional konstnärspolitik utvecklats i landets regioner.**

Att denna uppgift utelämnats i utredningen är anmärkningsvärt. Utredningen ger intrycket av att det skulle vara enbart Konstnärsnämndens arbete som gjort skillnad i sak, vilket inte överensstämmer med verkligheten.

KLYS har med stöd av medel från Kulturrådet sedan 2011 successivt utvecklat sitt regionala kultur- och konstnärspolitiska arbete. KLYS anordnar regelbundet regionala Mötesplatser för kulturskapare runt om i landet för utbildning och samordning i regionala konstnärspolitiska frågor samt för att rusta dessa för arbetet i de regionala samrådsgrupperna. Som ett led i detta arbete har KLYS också tagit fram en Samrådsguide, som utgör ett stöd och verktyg i regionernas samråd med det professionella kulturlivet. Se KLYS webb; http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf KLYS svarar också sen 2011 på samtliga regioners kulturplaneremisser, och sammanställer information och synpunkter om dessa i en årlig sk tendensrapport till Kulturrådet.

I övrigt vill KLYS framföra att det finns behov av att ytterligare kartlägga regionernas konstnärspolitiska åtgärder när det t ex gäller regionala och kommunala konstnärstipendier, resurscentra, residens, kompetensutvecklingsinsatser, efterlevnad av arvodesrekommendationer, MU-avtalet och gällande kollektivavtal samt upphovsrättslagstiftning. Vi vill också understryka regionernas ansvar att inhämta synpunkter och förslag från alla olika konstområden.

Se vidare om MU-avtalet på regional nivå under avsnitt 9.6.3 nedan. Vi vill även hänvisa till vad KLYS medlem Konstnärernas Riksorganisation skriver om MU-avtalet och samverkansmodellen i deras eget yttrande över utredningen.

9.5.4 Kulturarrangörer i hela landet

I ljuset av ovanstående resonemang kring våra farhågor rörande de enskilda professionella konstnärerna med en mer tillitsbaserad samverkansmodell:

- **KLYS tillstyrker förslaget om att Kulturrådet ges i uppdrag att göra en fördjupad analys av de villkor som möter konstnärerna när det gäller arbetstillfällena i landets regioner, både kommunalt och lokalt.**

Vi uppfattar utredningens avsnitt om ett så konstnärspolitiskt viktigt ämne som kulturarrangörer och deras ersättningar för konstnärer som alldeles för kortfattat och för lite problematiserande. På sidan 418 konstaterar utredningen att: "En stor del av landet är beroende av ideella föreningars arbete [...]", med andra ord att professionell kultur till medborgarna i många delar av landet bygger på *gratisarbete*. Detta är i hög grad anmärkningsvärt och borde ha föranlett utredningen att undersöka saken närmare än vad som gjorts.

På sidan 419 hävdar utredningen att förutsättningarna för konstnärer att verka och försörja sig utanför storstadsområdena till stor del är "en fråga för lokala och regionala krafter att söka lösningarna på". Vidare hävdar utredningen: "Det finns idag ingen överblick över hur

ersättningarna för konstnärliga framträdanden ser ut inom olika konstområden eller på olika geografiska platser.” KLYS menar att en sådan överblick behövs och ser fram emot att Kulturrådet tar sig an detta uppdrag skyndsamt, gärna i samarbete med Konstnärsnämnden.

9.6.1 Allmänt om offentligrättsliga ersättningsystem

De offentligrättsliga ersättningsystemen för konstnärer fyller en oerhört viktig funktion för det professionella kulturlivet i landet. KLYS delar utredningens bedömning att de kan behövas ses över och utvecklas.

- **Eventuell översyn ska enligt KLYS syfta till anpassningar av ersättningsordningarna till den tekniska utvecklingen, till större inflytande för kulturskapare när det gäller ersättningsnivåer samt förstärkningar av systemen.**
- **KLYS vänder sig emot att utredningen på flera ställen beskriver de olika ersättningsordningarna som bidrag. Ersättningsordningarna är just *ersättningar*, bl a för nyttjanden som sker av kulturskapares verk genom inskränkningar i upphovsrättslagen.**

Det är av stor betydelse att ersättningen inte beskrivs som bidrag och hålls isär från andra anslagposter. Texten utgörs en del av stipendierna från Konstnärsnämnden av visningsersättningen (alltså inte av bidrag). Den förordning som föreslås är därför i nuvarande form inte relevant för visningsersättningen, eftersom den enbart hänvisar till bidrag.

9.6.2 Offentligrättsliga ersättningar

I utredningen görs bedömningen att visningsersättningen till bild- och formkonstnärer bör finnas kvar i sin grundläggande form. **KLYS anser dock att följande förändringar bör göras i visningsersättningssystemet:**

- **Ett förslag bör utarbetas för att bild- och formorganisationerna ska få förhandlingsrätt om visningsersättningen på liknande sätt som gäller för bibliotekersättningen. KLYS håller inte med utredningen om att en förhandlingsrätt inte bör införas för andra ersättnings-system än för bibliotekersättningen.**
- **Tills dess att en sådan ordning är fastställd bör visningsersättningens nivå följa bibliotekersättningen. Det innebär en uppräknings med 20 miljoner kr för budgetåret 2019.**

Läs mer i KLYS medlem Konstnärernas Riksorganisations samt i Bildupphovsrätts yttrande över utredningen.

KLYS välkomnar bedömningen att bibliotekersättningen ska finnas kvar i sin grundläggande form.

- **KLYS tillstyrker förslaget om att en särskild utredning ska pröva förutsättningarna för att även omfatta e-böcker i bibliotekersättningen.**

Ljudböcker inlästa av skådespelare är en växande del av utlåningen vid bibliotek. Författare och översättare får sedan länge ersättning för dessa, och så även kompositörer och musiker sedan slutet av 1990-talet genom fonogramersättningen, se nedan. Den enda grupp som står utanför biblioteksersättningen är utövande konstnärer som läser in kommersiella ljudböcker.

- **Den växande marknaden för ljudböcker nödvändiggör att en utredning om biblioteksersättningen även bör omfatta frågan om ersättningar för inläsare av ljudböcker.**

Författare, översättare, tecknare och fotografer har en utsatt roll som avtalspart på bokmarknaden. Ersättningssystemen är därför viktiga för försörjningen och det är viktigt att de utvecklas i takt med digitaliseringen.

- **KLYS menar att det finns goda konstnärspolitiska skäl att öka budgeten på detta område och samtidigt göra fler ersättningar pensionsgrundande. KLYS förespråkar därför att en del av de 100 miljoner som i utredningen föreslås till en digitaliseringsstrategi/ uppdrag till myndigheter, istället avsätts till biblioteksersättningen.**

Produktionen och användningen av talböcker har ökat explosionsartat de senaste 10 åren, medan talboksersättningen inte har utvecklats i samma takt. Talboksersättningen minskar istället per exemplar i förhållande till tidigare nivå, och har mer än halverats under en tioårsperiod. Under 2006 uppgick antalet framställda talböcker till ca 150 000 exemplar och tio år senare, 2016, uppgick antalet till drygt 950 000 exemplar.

Detta innebär att fler och fler upphovspersoner delar på en ersättningssumma som - relativt sett - inte ökar i motsvarande grad. Ersättningen per nyttjande blir alltså allt mindre.

Denna utveckling bidrar till att förståelsen och acceptansen för inskränkningen i lagen riskerar att minska bland upphovspersoner.

- **KLYS anser att mer medel behöver tillskjutas till talboksersättningen. KLYS förespråkar därför att en del av de 100 miljoner som föreslås till en digitaliseringsstrategi/uppdrag till myndigheter, istället avsätts till talboksersättningen. KLYS anser att en utredning bör tillsättas för en översyn av talboksersättningen i syfte att stärka den.**

Utredningen konstaterar att utlåningen av fonogram har minskat och att fonogramersättningen därför behöver prövas i särskild ordning.

I dagsläget handlar ersättningen bara om fysiska fonogram, d.v.s. ersättningen täcker inte den digitala utlåningen. Den utbetalda ersättningen har dessutom varit densamma i väldigt många år. De kulturskapare som får ta del av dessa ersättningar från SAMI och STIM skiljer sig till stor del från mottagare av övriga utbetalningar från organisationerna. Här handlar det om att det som lånas är musik för barn och att de upphovspersoner och utövande konstnärer som finns med på dessa inspelningar inte är desamma som spelas i radio

och/eller butiker, restauranger etc. På så sätt medverkar ersättningen till en större mångfald av ersättnings-mottagare än de vanliga upphovsrättsersättningarna från upphovsrättsällskapen.

- **Mot denna bakgrund avstyrker KLYS ett avskaffande av fonogramersättningen. Vi vill istället att den behålls och utvecklas till att även omfatta digital utlåning samt att ersättningsbeloppet höjs.**
- **Om fonogramersättningen ska utredas bör detta göras i nära dialog med berörda kulturskapargrupper.**

9.6.3 MU-avtalet

En av de största utmaningarna för bild- och formkonstnärer är att de inte får betalt för sin arbetstid när de producerar utställningar åt offentliga arrangörer. De offentliga institutionerna följer enligt KLYS mening inte arbetsrättsliga grundprinciper för dessa yrkesgrupper. Enligt direktiven ska utredningen "analysera de befintliga statliga ersättnings- och stödsystemen för konstnärer" och avseende MU-avtalet står att avtalets "efterlevnad är viktig att bevaka". Vi noterar att utredningen inte fullföljt sitt uppdrag att bevaka efterlevnaden. Den har inte redogjort för tillämpningen, trots att det finns offentlig statistik.

Staten borde inspireras av Västra Götalandsregionen som anser att det är orimligt att konstnärer ska arbeta gratis och därför årligen, i ett första steg, satsar en miljon kr extra bara för att finansiera medverkansersättning hos ett tiotal utställningsarrangörer.

KLYS tillstyrker utredningsförslagen angående MU-avtalet, men betonar att dessa inte är tillräckliga för att konstnärerna ska få skäligena utställningsvillkor och ersättningar, och föreslår därför ett antal tilläggförslag:

- Ställ krav i regleringsbrev och riktlinjebeslut på att alla arrangörer som erhåller statliga medel ska tillämpa MU-avtalet och att konstnärernas arbetstid ska ersättas.
- Ställ krav i regleringsbrev och riktlinjebeslut på att alla arrangörer som erhåller statliga medel explicit ska ha budgeterat för bild- och formkonstnärernas utställningsersättning och medverkansersättning (inklusive arbetstid) samt att arrangörerna årligen ska rapportera hur mycket de har betalat konstnärerna för utställningsersättning och medverkansersättning, och hur många arbetstimmar som bild- och formkonstnärerna inte har fått ersättning för.
- Tillför och öronmärk pengar för bild- och formkonstnärers arbete i samband med utställningar (medverkansersättning) med sammanlagt 64 miljoner kronor (alltså 59 miljoner kronor mer utöver det som utredningen föreslår). Tillsätt en referensgrupp med uppdraget att följa tillämpningen och utvärdera om denna anslagsförstärkning var tillräcklig.
- För en dialog med bild- och formkonstnärersorganisationerna om hur ersättningsnivån inom MU-avtalet kan stärkas och gör det bindande för arrangörer att betala även för arbetstid.

- Ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att säkerställa kunskapen om och tillämpningen av MU-avtalet, såväl utställningsersättningen och medverkansersättningen, bland museer.
- Möjliggör för Konstnärernas Riksorganisation att genomföra ett informationsarbete under en treårsperiod. Det är nödvändigt för att stärka konstnärernas svaga förhandlingsposition, synliggöra hur utställningsarrangörer ersätter konstnärer och fortbilda politiker, arrangörer och bild- och formkonstnärer.
- Ge Kulturrådet i uppdrag att säkerställa att arrangörers och främjandeorganisationernas ersättningar till bild- och formkonstnärerna följer MU-avtalet.

I övrigt vill KLYS hänvisa till Konstnärernas Riksorganisation när det gäller MU-avtalet.

9.6.4 Upphovsrätten

Upphovsrätten är av helt central betydelse för kulturskapares villkor, såväl för deras försörjning och trygghet, som för deras konstnärliga frihet. Den utgör en av de viktigaste inkomstkällorna för konstnärligt yrkesverksamma personer och är också en förutsättning för dem att få inflytande över hur deras arbetsresultat används och sprids. Ett väl fungerande och balanserat upphovsrättssystem är därmed också det viktigaste fundamentet för den kulturella och kreativa sektorn. Mot denna bakgrund menar KLYS att upphovsrätten en av de viktigaste delarna i konstnärspolitikerna.

En av de största upphovsrättsliga utmaningarna för konstnärer och kulturskapare är att de har svårt att få till stånd skäliga villkor och ersättningar när de ska upplåta eller överlåta sina rättigheter.

- **KLYS delar därför utredningens bedömning att gällande upphovsrättsbestämmelser behöver ses över på flera punkter i syfte att stärka konstnärernas ställning och stävja risken för obalans mellan förhandlingsparterna, detta gäller inte minst i den digitala miljön.**

KLYS har i många år ihärdigt arbetat för att stärka upphovspersoners och utövande konstnärers ställning som avtalsslutande part. 2010 och 2011 presenterade den dåvarande upphovsrättsutredningen - ledd av professor Jan Rosén - två betänkanden, som bl a syftade till att stärka kulturskapares möjligheter att träffa skäliga avtal. KLYS menade att förslagen i upphovsrättsutredningen inte var tillräckliga och tillskrev i maj 2015 justitieminister Morgan Johansson, där vi framförde våra förslag till hur den svenska upphovsrättslagstiftningen bör reformeras för att få till en reell förstärkning. I vår skrivelse föreslås nya regler i upphovsrättslagen till stöd för kulturskapare, som dessutom bör göras tvingande för att de inte ska kunna avtalas bort av den normalt starkare motparten.

Tyvärr har fortfarande ingenting hänt i Sverige när det gäller denna typ av reformer i upphovsrättslagen.

Den 12 september i år röstade EU-parlamentet igenom ett förslag till nytt upphovsrättsdirektiv det s k DSM-direktivet (the Digital Single Market Directive), som innehåller en lång rad bestämmelser som syftar till att skapa en bättre balans mellan parterna på den upphovsrättsliga nätmarknaden och en mer rättvis hantering och fördelning av upphovsrättsliga intäkter. Det gäller inte minst den avgörande s k transparenstriangeln i artikel 14-16, som handlar om ökad insyn, skäliga ersättningar och rätt att omförhandla eller återkalla rättigheter för kulturskapare.

Detta direktiv ger stöd för att införa de förstärkningar till förmån för kulturskapare som KLYS efterlyser i den svenska upphovsrättslagen inklusive en oavvislig ersättningsrätt, för de fall då det inte är möjligt för upphovspersoner och utövare att få till stånd avtal om rimliga ersättningar online.

- **När direktivet trätt i kraft är det hög tid för den svenska regeringen att genomföra de reformer som är nödvändiga för att få till stånd en bättre balans på den upphovsrättsliga avtalsmarknaden i enlighet med DSM-direktivet och KLYS åtgärdsförslag.**

Direktivet innehåller också en viktig bestämmelse i artikel 13, som syftar till att ge största möjliga tillgång till skyddat innehåll online, samtidigt som rättighetshavare - som upphovspersoner och utövare - får möjlighet att träffa avtal med och få skälig ersättning från de plattformar (eller s k delningstjänster) där deras rättigheter på olika sätt används. Därmed kan rättighetshavare äntligen få en mer rättvis andel av de intäkter som dessa tjänster genererar. Det är detta som brukar kalla för "transfer of value" eller "value gap". **Alltså den problematik som innebär att alltför stort värde går från kulturskaparna och andra rättighetshavare till de digitala plattformarna, när de använder uppladdat material. För många kulturskapargrupper är detta den högst prioriterade politiska frågan just nu.**

KLYS tillskrev inför plenumomröstningen i EU-parlamentet de svenska och nordiska EU-parlamentarikerna i frågan med huvudbudskapet att de måste ta sitt ansvar och stödja direktivet i enlighet med rättsliga utskottets förslag från i juni i sin helhet, så att den kulturella och kreativa sektorn kan stärkas och utvecklas i Europa.

DSM-direktivet ska nu förhandlas i en s k trilog mellan EU-parlamentet, EU-kommissionen och ministerrådet, som ska komma överens om en text som sedan slutligen beslutas i EU-parlamentet innan den kan implementeras i nationell rätt.

I den konstnärspolitiska utredningens delrapport om Digitaliseringens konsekvenser för konstnärer konstateras bl a att konst- och kulturområdet befinner sig i kärnan av den digitala ekonomin och att de globala jättarna inte skulle haft den enorma utvecklingen utan det konstnärliga skapandet. Ersättningarna till upphovspersoner och utövare för den användning av deras konst och kultur som sker på nätet motsvarar inte det värde de faktiskt genererar. I delrapporten nämns som indikation på att ersättningarna är för låga att de upphovsrättsliga ersättningarna motsvarar ungefär 1,5 % av den globala omsättningen.

- **KLYS stödjer delrapportens slutsats att det finns behov av en mer detaljerad studie av omsättningar och nivåer på upphovsrättsersättningar för kulturskapare i Sverige.**

En viktig upphovsrättslig ordning som KLYS saknar en beskrivning av i utredningen är privatkopieringsersättningen (PKE).

Ersättningssystemet administreras av Copyswede och inbringade drygt 70 miljoner kronor under 2017 till tiotusentals kulturskapare. PKE har stor betydelse för kulturskapares försörjning och konstnärliga utveckling. Privatkopieringsersättningen innebär att uphovspersoner och utövare får betalt för den omfattande lagliga privata kopieringen av deras verk och prestationer som sker, t ex när kopior görs av musikfiler i datorn eller i en smartphone, eller när offline-listor från Spotify görs, eller när man sparar ned poddar i mobilen. Att detta görs i stor omfattning visar färskas undersökningar. Det är elektronikbranschen som enligt lagen är skyldig att betala ersättningen till Copyswede, som sedan fördelar den till rättighetshavare som musiker, skådespelare, regissörer m fl.

Näringsutskottet har nyligen givit regeringen till känna att de vill ha en översyn av PKE-systemet. I tillkännagivandet öppnar utskottet för en skattefinansierad lösning, istället för att elektronikbranschen, som tjänar pengar på kulturskaparnas arbetsresultat, betalar. KLYS avfärdar en sådan lösning, som dessutom inte är förenlig med EU-domstolens dom som säger att generella skattefinansierade system för PKE inte går att ha.

- **Om och när en översyn av PKE genomförs är det viktigt att hänsyn tas till konstnärernas villkor och konstnärs-organisationernas synpunkter när det gäller ersättningen. Vid en eventuell översyn bör dock systemet moderniseras så att den också inbegriper stillbild och text, som också privatkopieras i mycket stor omfattning.**
- **Viktigt i sammanhanget är också att kulturpolitiken i stort har en medvetenhet och respekt för upphovsrätten. Alla offentliga kulturinstitutioner bör ha en uttalad upphovsrättslig policy, som tydligt anger att kulturskapares upphovsrätt ska respekteras.**
- **Sammanfattningsvis hade KLYS velat att utredningen varit utförligare när det gäller kulturskapares upphovsrätt. Det hade behövts större tydlighet om hur upphovsrätten behöver stärkas för konstnärerna och om att regeringen bör gå vidare med reformer i upphovsrättslagen utifrån DSM-direktivet och i enlighet med konstnärsorganisationernas önskemål.**

9.7 Nya bidragssystem

Utredningen lämnar i avsnitt 1.3 ett förslag till ny förordning om statsbidrag till konstnärer.

9.7.1 Konstnär som samlingsbegrepp

Jfr KLYS resonemang kring begreppen konstnär och kulturskapare i avsnitt 7.2.2.

Nuvarande system med indelningar mellan olika kulturella uttryck och konstarter har varit och är fortfarande funktionellt. Genom att benämna olika konstområden, och inte föra ihop

olika konstområden och yrkesgrupper till "konst" och "konstnär", skapas både synlighet och tydlighet för olika konstnärsgupper. I annat fall finns risk att mindre konstområden osynliggörs.

9.7.2 Bredd, genreöverskridande och flexibilitet

KLYS håller med utredningen om att det är viktigt att stöd- och ersättningssystemens struktur inte verkar exkluderande och att det blir tydligare för fler kulturskapargrupper vilka möjligheter som finns för att få stöd inom ramen för den offentliga konstnärspolitiken. På så sätt främjas också kulturell mångfald, bredd och konstnärlig kvalitet.

- **KLYS är dock tveksam till att indelningen i konstområden luckras upp. Vi menar att nya konstnärliga uttryck har kunnat infogas och kommer att kunna infogas inom ramen för nuvarande indelning av olika konst- och kulturområden i de anslagsgivande myndigheternas verksamheter.**

Vi saknar också i avsnittet ett resonemang om vikten av balans mellan bredd och djup/expertis. "En bred, genreöverskridande och flexibel hantering" riskerar att urvattna konsten och kulturen inom olika genrer om man inte samtidigt tar tillvara fördjupad kompetens. Inom de flesta konstområden skiftar vad som bedöms som konstnärliga kvaliteter beroende på inriktning. Dessa inriktningar och gränsdragningar utmanas och ändras hela tiden, men det är viktigt att erkänna att de finns.

KLYS är övertygad om att det går att arbeta både för det fördjupade och för det inkluderande samtidigt. Däremot är vi mer osäkra på resultatet om det bara är bredden som betonas.

9.7.3 Konstnärlig kvalitet som tröskel

- **KLYS tillstyrker förslaget om att beslut om bidrag och stipendier ska grundas på konstnärlig kvalitet och kunna ta hänsyn till mottagarens behov av ekonomiska bidrag.**

9.7.4 Både fysiska och juridiska personer

- **KLYS avstyrker förslaget om att överge den distinktion som idag finns mellan insatser riktade till enskilda konstnärer respektive till grupper av konstnärer och konstnärliga institutioner.**

I Konstnärsnämndens begrepp enskilda konstnärer innefattas konstnärer med enskild firma. Det är alltså inget hinder för konstnärer med firma att söka bidrag hos Konstnärsnämnden eftersom de fortfarande betraktas som enskilda, fysiska personer.

De problem som kan komma att uppstå och som utredningen refererar till bör kunna lösas genom en gemensam portal med information från berörda myndigheter. När det gäller eventuella förändringar av detta slag i bidragsförordningarna bör berörda myndigheter samråda med varandra och föra en tät dialog med kulturdepartementet innan någonting görs.

9.7.6 Arbetsstipendier

- **KLYS tillstyrker utredningens förslag om definition av arbetsstipendier.**

9.7.7 Projektbidrag

- **KLYS tillstyrker utredningens förslag om definition av projektbidrag.**

9.7.8 Långtidsstipendier

- **KLYS tillstyrker utredningens förslag om definition av långtidsstipendier.**

När det gäller den omfördelning av medel från de statliga inkomstgarantierna (som successivt fasas ut) till långtidsstipendierna vill KLYS framföra följande.

KLYS var motståndare till den avveckling av inkomstgarantierna som inleddes under den förra regeringen. Vi framförde då att om de avvecklas måste krafttag tas när det gäller äldre konstnärers pensioner och ekonomiska trygghet. Så har ännu inte skett. Många framstående konstnärer är idag hänvisade till endast garantipension om och när de slutar arbeta.

- **Vi välkomnar den pensionsöversyn som utredningen föreslår i avsnitt 9.9.1.**
- **En sådan utredning bör bl a undersöka möjligheten att införa en moderniserad form av den statlig inkomstgarantin.**

9.7.9 Redovisning av bidrag

- **KLYS avstyrker förslaget om krav på återrapportering för *alla* statliga stipendier, med motiveringen att det lägger en onödig administrativ börda på enskilda konstnärer och begränsar den konstnärliga friheten.**
- **Vi har dock inga invändningar mot att de stipendier/bidrag som redan idag är redovisningspliktiga, där den sökande angivit specifika kostnader, som exempelvis vid projektbidrag, internationellt kulturutbyte, resor etc, även fortsättningsvis ska redovisas.**

9.7.10 En ny fond för stöd till bild- och formkonstnärer

- **KLYS tillstyrker den föreslagna fonden, men den exakta utformningen behöver ses över. Förslagets formulering bör enligt KLYS ändras till: "*Den finansieras med en konstavgift om högst 5 procent vid andrahandsförsäljning av bild- och formkonst som inte omfattas av följerrätten.*"**

Systemet med en konstfond är väl beprövad i Norge. Varje gång det säljs ett verk av exempelvis Edvard Munch går fem procent av de ofta svindlande försäljningspriserna till dagens generationer bild- och formkonstnärer som därmed erhåller värdefulla arbetsstipendier. Att några procent av dessa värden ger nutida bild- och formkonstnärer finansiering för att skapa ny bild- och formkonst gynnar på sikt hela konstvärlden genom en god återväxt av samtida konst.

De flesta köpare och säljare som norska Konstfonden är i kontakt med har respekt och sympati för att upphovspersonerna får ta del av värdestegringen på konstmarknaden. Det

skapar bättre förutsättningar för den samtida konsten och främjar en underfinansierad bransch. Det blir en överföring av konstens värdestegring mellan konstnärsgenerationer. Många av de största bild- och formkonstnärerna har dött fattiga, men deras konst kan nu bidra till att nya generationer konstnärer kan utveckla sitt konstnärskap. Utredaren nämnde beloppet 40 miljoner kr som en möjlig årlig transferering vid presentationen av utredningen.

Reformen belastar varken statens administration eller kostar staten något, utan avgiften tas ut på den mer spekulativa delen av konsthandeln. Genom att Bildupphovsrätt i Sverige redan sköter följerätten (droit de suite) finns en fungerande institution och effektiv administration av avgiften. Konsthandeln ska inte behöva redovisa till två olika institutioner. De medel som genereras kanaliseras så direkt som möjligt tillbaka till konstnärerna.

Fonden införs för att stärka förutsättningarna för samtida bild- och formkonstnärer att arbeta med sin konstnärliga verksamhet. Det är av stor vikt att det inte får konsekvensen att regeringen och Konstnärsnämnden minskar visningsersättningen, eller inte höjer den i takt med bibliotekersättningen. Fonden ska ses som en förstärkning av den underfinansierade samtida bild- och formkonsten så att fler konstnärer får ekonomiska möjligheter att arbeta konstnärligt. Bild- och formkonstnärerna är, som utredningen visar, en av de yrkesgrupper i Sverige som har lägst medianinkomst.

Liksom i Författarfonden bör sakkunniga och konstnärorganisationerna ha stort inflytande över och insyn i hur fonden används. Att möjliggöra för bild- och formkonstnärer att få arbetsro och att få utvecklas i sitt konstnärskap bör vara huvudsaklig målsättning för fonden.

Om en enhetlig sexprocentig moms på samtida konst och konsthantverk (jfr KLYS förslag i avsnitt 9.8.2) införs, förändras förutsättningarna för gallerierna och konsthandeln. Det skulle möjliggöra en breddning av avgiften till samtida konst som säljs av mellanhänder.

I övrigt hänvisar KLYS till Konstnärernas Riksorganisations remissyttrande när det gäller en ny fond på området.

9.8 Konstnärernas sociala trygghet

Vid sidan av upphovsrätten är den sociala tryggheten för konstnärligt yrkesverksamma en av de viktigaste utmaningarna att komma till rätta med inom ramen för den breda konstnärspolitiken. KLYS delar i princip utredningens och delrapportens analys när det gäller behoven på området.

9.8.1 Socialförsäkring och a-kassa

Förslagen i den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (PSFU) löser vissa problem med sjukpenninggrundande inkomst (SGI) förknippade med s k kombinatorer, som har inkomster både som arbetstagare och företagare. Genom övergång till s k EGI (ersättningsgrundande inkomst) blir det enklare eftersom EGI ska baseras på faktiska inkomster bakåt i tiden.

- **KLYS anser precis som utredningen att det är mycket angeläget att den införandekommission som ska bevaka införandet EGI och e-inkomster också**

beaktar konstnärernas särskilda förhållanden och följer utfallet för dem i den nya ordningen.

Utredningen konstaterar dock med rätta att viss problematik kvarstår när det gäller enskilda näringsidkares SGI, som inte kommer att omfattas av de nya reglerna om EGI.

- **KLYS delar bedömningen att det behövs tydligare regler för hur SGI för enskilda näringsidkare ska beräknas och att denna fråga bör ingå i den fortsatta beredningen av PSFUs förslag. Eventuellt kan frågan behöva utredas i särskild ordning.**

En annan fråga som utredningen har uppmärksammat och som KLYS lyft vid många tillfällen är bristande ekonomisk trygghet vid sjukdom för konstnärer som har stipendier.

- **KLYS välkomnar att utredningen vill göra något åt situationen och stödjer förslaget att SGI ska vara skyddad under tiden då stipendiet löper.**

Det är dock otydligt i utredningens förslag om SGI ska var skyddad från dag 1 beträffande alla stipendier eller bara vid långtidsstipendier, d v s 2- och fleråriga, som också är pensionsgrundande och beskattade.

- **KLYS anser att SGI bör vara skyddad (vilande) från dag 1 när det gäller *alla* typer av statliga konstnärstipendier oavsett deras längd, även om vi håller med om att konstnärer med långa stipendier är i en särskilt skyddsvärd situation.**
- **KLYS tillstyrker förslaget om att social trygghet för konstnärer som har stipendier bör ingå i den fortsatta beredningen av PSFU.**
- **Vidare välkomnar KLYS förslaget om att stipendietiden ska vara överhoppningsbar även i a-kassesystemet, men frågar oss om och varför detta enbart ska gälla vid långtidsstipendier? Även när det gäller a-kassskydd under stipendietiden anser KLYS att alla typer av statliga konstnärstipendier - oavsett längd - bör omfattas av skyddet. KLYS delar utredningens bedömning att frågan bör prövas av den pågående a-kasseutredningen (dir. 2018:8), förslagsvis genom ett tilläggsdirektiv till den.**

För att få igenom detta inom ramen för beredningen av PSFU krävs en nära dialog mellan kultur- och socialdepartementet.

- **KLYS föreslår att en arbetsgrupp med mandat från kultur- och socialdepartementet, får i uppdrag att bereda de förslag inom kultur- och socialpolitikens område som framtagits inom respektive PSFU och konstnärspolitiska utredningen.**

Att Försäkringskassan bör förbättra sina rutiner för att hantera konstnärers frågor och önskemål och utveckla dialog med konstnärorganisationer håller KLYS helt med om. Från KLYS anser vi dock att Försäkringskassan bör gå ett steg längre och **inrätta en särskild avdelning/specialkompetens när det gäller frilansares särskilda villkor med fokus på kultur- och mediarbetsmarknaden i syfte att skapa en enhetlig, kompetent, rättssäker och rättvis tillämpning av socialförsäkringssystemet för yrkesverksamma kulturskapare.**

- **KLYS stödjer förslaget om att de bidragsgivande myndigheterna på området ska få i uppdrag att tydliggöra och informera om hur olika konstnärstöd påverkar ersättningarna från socialförsäkringssystemen m m, och anser att Konstnärsnämnden bör vara samordnande för ett sådant ansvar.**

Ett viktigt initiativ i sammanhanget, som inte nämns i utredningen, är socialdepartementets *Åtgärdsprogram för sjukförsäkringen 3.0*, där KLYS särskilt vill lyfta fram och driva på punkten 4 om att *Se över möjligheterna till skäligt rådrum i SGI-skyddet* samt punkten 7 om *Sjukförsäkringen i en föränderlig arbetsmarknad*, där en ny utredning aviseras.

KLYS saknar följande förslag i utredningen som vi menar behövs för en bättre social trygghet för konstnärer och kulturskapare:

- Förläng skyddstiden till 60 månader för nystartade företag i sjukförsäkrings- och a-kassesystemet
- Återinför 100-dagarsregeln när det gäller a-kassa och jobbsökande
- Gör det enklare för frilansare att kunna kvalificera sig till a-kassa, bl a genom att mjuka upp reglerna i arbetslöshetsförsäkringen om bisyssla och kravet på att en näringsverksamhet måste upphöra helt (se TCO:s förslag på området, som KLYS stödjer). Frågan tas dock upp ur skattesynpunkt under skatteavsnittet 9.8.2.
- Se över uppdragstagarbegreppet (tolkning av begreppen självständig och osjälvständig) i arbetslöshetsförsäkringen (se TCO:s förslag på området, som KLYS stödjer). Frågan tas dock upp ur skattesynpunkt under skatteavsnittet 9.8.2.

Dessa förslag bör kunna hanteras av den pågående a-kasseutredningen (dir. 2018:8 *En ny arbetslöshetsförsäkring till fler, grundad på inkomst*).

9.8.2 Vissa skattefrågor

När det gäller beskattning arbetar KLYS för att förenkla och skapa rättvisare skatteregler för enskilda näringsidkare och frilansande kulturskapare.

Utredningen lyfter i avsnittet problemet med att en konstnär måste avregistrera sitt företag, för att kunna få a-kassa och menar att dessa regler kan hindra konstnärer att långsiktigt upprätthålla verksamheten. KLYS välkomnar att problematiken lyfts och håller med utredningen om att konstnären även vid en avregistrering borde ha rätt att marknadsföra sig sköta sin hemsida och vara aktiv i sökandet efter uppdrag.

- **KLYS tar upp frågan i avsnitt 9.8.1 där vi föreslår att vissa lättnader i arbetslöshetsförsäkringen görs och att dessa bör hanteras i den pågående a-kasseutredningen.**

Utredningen anser också att definitionen av inkomstslag behöver ses över och att skatteverkets tolkning av begreppet uppdragstagare bör förtydligas när det gäller konstnärer. KLYS delar bedömningen och menar att begreppets betydelse också i förhållande till a-kassan bör ses över.

- **KLYS lyfter även denna fråga i avsnitt 9.8.1 och föreslår att uppdragstagarbegreppet (tolkning av begreppen självständig och osjälvständig) ska ses över i arbetslöshetsförsäkringen inom ramen för den pågående a-kasseutredningen.**

När det gäller uppdragstagarbegreppet i förhållande till skattefrågor vill KLYS lyfta den nyligen presenterade F-skatteutredningen (SOU 2018:49), som bl a tar upp begreppet i förhållande till s k egenanställningsföretag eller fakturaanställningsföretag, som KLYS kallar dem. Vi vill också hänvisa till *KLYS guide om fakturaanställningsföretag*, som finns här:

[http://www.klys.se/wp-](http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Broschyr_KLYS_rad_om_Fakturaanstallningsforetag_2017.pdf)

[content/uploads/2015/11/Broschyr_KLYS_rad_om_Fakturaanstallningsforetag_2017.pdf](http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Broschyr_KLYS_rad_om_Fakturaanstallningsforetag_2017.pdf)

Den ger frilansande kulturskapare stöd vid anlitanade av sådana företag och redogör för de fallgropar som finns.

KLYS frågar sig i sammanhanget varför utredningen föreslår att Skatteverket ska ansvara för ovanstående två uppdrag när det gäller problem i förhållande till arbetslöshetsförsäkringen.

- **Vi förordar att frågorna tas upp av den pågående a-kasseutredningen alternativt genom nya uppdrag från arbetsmarknadsdepartementet, som ansvarar för arbetslöshetsförsäkringen.**

KLYS har inga invändningar mot att Skatteverket gör en analys av hur inkomster på enklast och tryggast sätt kan spridas över olika inkomstår. När det gäller *upphovsmannakonto* vill vi från KLYS dock förtydliga att vi värnar om den möjlighet som finns att jämna ut upphovsrättsinkomster mellan beskattningsåren. **Vi anser att systemet med upphovsmannakonto fungerar förhållandevis väl, men att den information som finns möjligen kan förenklas så att reglerna blir lättare att förstå och använda.** KLYS arbetade hårt för att stoppa ett förslag om ett slopande av upphovsmannakontot för några år sedan.

- **Enligt KLYS bedömning finns det inte behov av någon ny översyn av upphovsmannakonto i dagsläget.**

När det gäller momsen delar KLYS utredningens bedömning att den bör vara teknikneutral för konstnärliga uttryck inom hela kulturområdet. **KLYS driver sedan länge att en låg och enhetlig moms på 6 % för alla konstnärliga och litterära uttryck över hela kultur- och medieområdet bör införas.** Idag finns flera olika momssatser inom kulturområdet att förhålla sig till, vilket komplicerar situationen för yrkesverksamma kulturskapare. Denna fråga bör prioriteras av regeringen under kommande mandatperiod.

- **En fråga KLYS saknar i skatteavsnittet är förslag till höjning av schablonavdraget för arbetslokal i hemmet för enskilda näringsidkare.**

KLYS tillskrev Finansdepartementet i frågan den 11 april 2016, eftersom den inte höjts sedan 90-talet. I skrivelsen tar KLYS också upp den orättvisa situation som innebär att **enskilda näringsidkare inte har avdragsrätt för friskvård på samma sätt som aktiebolagsinnehavare.** KLYS föreslår att dessa båda frågor tas upp av den pågående F-skatteutredningen, eventuellt genom ett tilläggsuppdrag.

- Även när det gäller Skatteverket anser KLYS att det finns behov av särskild kompetens/organisation på kultur- och medieområdet och en mer enhetlig handläggning av kulturskapares skattefrågor, på samma sätt som KLYS efterlyser inom ramen för Försäkringskassan. Dialogen mellan Skatteverket och konstnärorganisationerna bör också utvecklas på samma sätt som föreslås med Försäkringskassan. Jämför ovan avsnitt 9.8.1.
- **I Skatteverkets arbete på området bör en lathund för likabehandling av kulturskapare över hela landet tas fram.**

9.8.3 Friskvård, arbetsskador och rehabilitering

- **KLYS tillstyrker förslaget om att ge Konstnärsnämnden i uppdrag att göra en utredning kring frågan om friskvård, arbetsskador och rehabilitering.**

9.9.1 Förbättrade pensioner för konstnärer

Konstnärers pensioner är en mycket viktig fråga för KLYS och bör prioriteras i regeringens fortsatta reformarbete. De är låga och missgynnas av det nuvarande pensionssystemet där man utgår från livsinkomstprincipen. Många konstnärligt yrkesverksamma kommer inte att få ut mer än garantipension när de går i pension, trots att de har haft mer eller mindre framgångsrika perioder under sitt konstnärskap.

- **KLYS tillstyrker förslaget om att en utredning ska få i uppdrag att fördjupa kunskapen om konstnärers pensioner och pensionssystemets effekter för dem.**
- **Enligt KLYS bör den utredning som föreslås också analysera effekterna av utfasningen av de statliga inkomstgarantierna, och se över om det är möjligt att införa en inkomstgaranti i moderniserad form.**

KLYS motsatte sig avvecklingen av de statliga inkomstgarantierna till konstnärer, som skedde under regeringsperioden 2010-2014, och menade att om de avvecklas måste regeringen ta ett större ansvar för konstnärernas pensioner och prioritera åtgärder för att skapa större ekonomisk trygghet för dessa. Ingenting har dock hänt i denna fråga sedan dess.

- **KLYS anser att om en sådan pensionsutredning också ska utreda hur en modell kan utformas som ger samma fördelar som de kollektivavtalade tjänstepensionerna för konstnärerna som är verksamma som egenföretagare och/eller har anställningar utan tjänstepension, måste det göras på så sätt att gällande kollektivavtal, som många professionella kulturskapare omfattas av, inte undermineras**
- **KLYS tillstyrker förslaget om att insatser för ett livslångt lärande ska ingå i uppdraget.**
- **KLYS stödjer förslaget om att ge uppdrag till Konstnärsnämnden om att förbättra konstnärernas kunskap om pensionssystemet.** Som vi förstått det är dock denna information redan på gång inom ramen för Konstnärsguiden.

9.10.1 Den statliga styrningen

I avsnittet anges en rad principer utifrån vilka den statliga konstnärspolitiken ska utgå ifrån, som bl a ger kulturinstitutioner och myndigheter på området större frihet och självständighet. Det är viktigt att regeringens styrning befinner sig på armlängds avstånd från beslut om fördelning av bidrag till konstnärer, och att besluten baserar sig på en kvalitativ bedömning. Ramarna för dessa kulturinstitutioner och myndigheters verksamheter bör dock utgöras av de nya motiv som föreslås för konstnärspolitiken.

Principen om armlängds avstånd är en av de viktigaste grundstenarna i den svenska kultur- och konstnärspolitiken, inte minst för att främja den konstnärliga friheten. KLYS menar att den måste upprätthållas på såväl statlig, som regional och kommunal nivå för att undvika både politikernas och tjänstepersoners inblandning i vilken konst och kultur som ska ges offentligt stöd. Den kvalitativa bedömningen ska göras av experter med kompetens inom relevant konstområde, t ex de konstnärligt yrkesverksamma.

- **KLYS välkomnar de föreslagna principerna i avsnittet och tillstyrker särskilt principen om att regeringens styrning ska säkerställa att konstnärernas kunskaper och erfarenhet tas till vara i större omfattning i det förändringsarbete som ligger utanför kulturpolitikens strikta indelning.**

När det gäller kulturinstitutionernas ansvar för konstnärspolitiken hade KLYS föredragit att dessa givits ett **förtydligande i berörda förordningar om att verksamheterna även ska främja konstnärernas förutsättningar att vara yrkesverksamma**, i enlighet med resonemanget på sidan 457. Det är dock mycket värdefullt att som utredningen föreslår ge kulturinstitutioner i **uppdrag att redovisa hur deras användning av resurserna påverkar de professionella konstnärernas arbetsmarknad**. Detta kommer att kunna ge bättre faktaunderlag för konstnärspolitiken i framtiden. De nya motiven för konstnärspolitiken ska ju som ovan sagts utgöra ramar för dessa institutioners verksamheter, varför berörda institutioner utifrån dem ändå måste ta konstnärspolitiska hänsyn i sitt arbete.

9.10.2 Organisationsstruktur

- **KLYS delar utredningens bedömning att samverkan mellan de bidragsgivande myndigheterna behöver förstärkas och tillstyrker förslaget om att samarbetskyldighet utökas till att även gälla Musikverket.**

9.10.3 Bedömningsgrupper

KLYS anser liksom utredningen att modellen med konstnärliga bedömningsgrupper vid de fyra berörda myndigheterna behålls. Dessa är nödvändiga för att upprätthålla principen om armlängds avstånd och garanterar en större konstnärlig frihet. Att berörda myndigheter tydligare behöver kommunicera kring arbetssätt, mandatlängd och övriga strukturer, inte minst jävsregler, håller KLYS med om.

- **KLYS tillstyrker förslaget om ett uppdrag på området.**

9.10.4 Analys och information

- **KLYS tillstyrker förslaget om att Konstnärsnämndens bevakning och information ska utvecklas och att de kvantitativa kartläggningarna ska kompletteras.**

KLYS har länge efterlyst en närmare analys av och mer data om hur stor andel av konstnärers inkomster som faktiskt härrör från konstnärlig verksamhet och hur stor andel av inkomsterna som härrör från upphovsrätten. KLYS har inga invändningar mot att Konstnärsnämnden samverkar med Kulturanalys i detta arbete och välkomnar utökad samarbete med myndigheter på andra politikområden, såsom Försäkringskassan, Skatteverket, PRV, Pensionsmyndigheten, Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen.

9.11.1 Konstnärspolitikens budgetram

- **KLYS välkomnar en utökning av konstnärspolitikens budgetram med 225 miljoner kronor från 2020, även om vi anser att området skulle behöva tillföras mer.**

Vi ser denna höjning som ett positivt första steg mot en mer offensiv svensk konstnärspolitik. KLYS menar att en ny regering bör arbeta vidare med ambitionen att fortsätta öka den konstnärspolitiska budgeten den kommande mandatperioden.

- **KLYS är dock starkt kritisk till att de nya satsningarna ska finansieras inom ramen för befintlig kulturbudget.** Det behövs nya friska medel, eller medel från andra politikområden, såsom arbetsmarknads-, närings- och utbildningspolitiken, för att bli starka arbetsmarknaden för kulturskapare och förutsättningarna för konstnärligt företagande.

KLYS menar att satsningarna på Centrumbildningarnas och Alliansernas verksamheter (som idag finansieras via kulturbudgeten), t ex bör finansieras med medel från arbetsmarknadsdepartementet. Den typen av överföring från arbetsmarknadspolitiken till konstnärspolitiken har gjorts tidigare och kan göras igen. På sidan 464 skriver också utredningen att resursbehoven talar för en breddad finansiering. Enligt utredningens direktiv skulle dock utgångspunkten för förslag som förväntas leda till kostnadsökningar vara oförändrade kostnadsramar för den statliga kulturpolitiken, varför vi inser utredningens begränsning.

- **Om omfördelning av kulturbudgeten måste ske är det viktigt att se till att en omfördelning inte sker inom det konstnärspolitiska området, t ex till ett konstområde på bekostnad av ett annat. Det är enligt KLYS helt oacceptabelt. Vi avstyrker förslaget om att använda exempelvis fonogramersättningen för att finansiera vissa av förslagen.**
- **KLYS föreslår istället att en omdisponering inom kulturbudgeten i så fall ska göras från kulturarvet till konstnärspolitiken.**

Forskning och utredningar visar att kulturarvets andel av den totala kulturbudgeten ökat avsevärt mer än anslagen till konstarterna (inklusive konstnärspolitiska åtgärder) sedan 1980. En bättre balans mellan dessa två områden bör därför återupprättas.

I kulturutredningen SOU 2009:16 uttrycks följande: *”Mellan 1980 till 2005 har stödet till Kulturarvet ökat med 1,8 miljarder, en ökning med 230 procent. Under samma tidsperiod har*

stödet till konsterna ökat med 900 miljoner, en ökning med bara 44 procent. Staten har alltså de senaste decennierna valt att bygga ut finansieringen av kulturarvet istället för de samtida konsterna, det vill säga framtidens kulturarv.” Se också tabell i SOU 2009:16.

KLYS delar utredningens bedömning att en mer långsiktigt uttalad finansiering skulle stärka konstnärspolitiken. Vi utgår därför ifrån att förslagen när de genomförs inte begränsas till projekt utan blir långsiktiga/permanenta.

- **KLYS tillstyrker utredningens idé om att bredda Allmänna arvsfondens ändamål till konst och kultur, vilket skulle kunna initieras genom tilläggsdirektiv till den utredning som för närvarande gör en översyn av fonden.**

9.11.2 Pris- och löneomräkning

- **KLYS välkomnar varmt att samtliga konstnärspolitiskt relaterade anslag ska omfattas av statens pris- och löneomräkning (PLO).**

Detta innebär att t ex scenkonstalliansernas och centrumbildningarnas anslag kommer att PLO-uppräknas, vilket inte gjorts tidigare. På så sätt undviker man urholkning av anslagen och minskar risken för att konstnärers ersättningar och löner pressas ned.

PLO stärker den kulturella infrastrukturen genom regelrätta uppräknings av de offentliga anslagen till kulturinstitutioner och till det fria kulturlivet, så att urholkningen stoppas och justeras. Det ökar också förutsättningarna för att yrkesverksamma kulturskapare tillförsäkras ersättning enligt branschstandard när statliga kulturinstitutioner betalar ersättningar och arvoden till dessa.

SLUTORD

KLYS förutsätter att den nya regeringen skyndsamt tar itu med de åtgärder och förslag som KLYS anser bör prioriteras (se sammanfattningen) inom ramen för det aktuella betänkandet och ser fram emot ett möte med den nya kulturministern så snart hen är på plats, där vi gärna utvecklar våra synpunkter och förslag.

För KLYS

Ulrica Källén

Verksamhetsledare KLYS

Marika Lagercrantz

Ordförande KLYS

